

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Humanitaar- ja sotsiaaalainete õpetamine põhikoolis õppekava

Piret Talts

EKRAANIMEEDIA 11-14 AASTASTE WALDORFI- JA TAVAKOOLI ÕPILASTE
KASUTUSES

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Inger Kraav

Läbiv pealkiri: Waldorfi- ja tavakooli õpilaste ekraanimeedia kasutamine

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Inger Kraav (PhD)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Hasso Kukemelk (knd)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2016

Resümee

Ekraanimeedia 11-14 aastaste Waldorfi- ja tavakooli õpilaste kasutuses

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida, millised on laste ekraanimeedia kasutamise harjumused ning kas Waldorfi- ja tavakooli laste vahel esineb erinevusi. Eeldati, et Waldorfi kooli õpilased kasutavad arvutit tavakooli õpilastest vähem. Oletati ka, et Waldorfi kooli õpilased vajavad kooliga seotud tegevusteks arvutit tavakooli õpilastest vähem. Töö autor otsustas antud teemat uurida, sest ekraanimeedial on tänapäevases ühiskonnas aina suurenev roll ning Waldorfi koolide õpilaste ekraanimeedia tarbimise harjumusi pole käesoleva töö autori teada varasemalt uuritud.

Bakalaureusetöö koosneb neljast peatükist. Teoreetilises osas antakse ülevaade ekraanimeediast ja sotsiaalsetest oskustest, kirjeldatakse Steineri pedagoogikat, tuuakse välja tava- ja Waldorfi koolide erinevused ning antakse ülevaade varasematest uurimustest. Empiirilises osas kirjeldatakse Waldorfi- ja tavakooli õpilaste seas läbi viidud uuringut ning tuuakse välja tulemused ja peamised erinevused.

Antud bakalaureusetöös on kasutatud kvantitatiivseid andmekogumis- ja analüüsimeetodeid. Eesmärgi täitmiseks koostati ja viidi õpilaste seas läbi ankeetküsitlus. Ankeedis oli kokku 30 küsimust, pooled neist laste interneti ja arvuti kasutamise harjumuste kohta ning pooled teleri vaatamise harjumuste kohta. Lisaks küsiti mõningaid taustandmeid laste vanemate kohta. Valimi moodustasid 34 Waldorfi kooli ja 42 tavakooli õpilast vanuses 11-14 aastat. Kummastki koolitüübist valiti valimisse üks kool, seega ei ole antud tulemustes võimalik teha üldistusi.

Läbiviidud uurimistöö tulemustest järeldus, et tavakooli õpilased veedavad endi hinnangul arvutit kasutades rohkem aega kui Waldorfi kooli õpilased. Kinnitust leidis ka oletus, et Waldorfi kooli õpilased vajavad kooliga seotud tegevusteks vähem arvutit. Waldorfi- ja tavakooli õpilaste teleri vaatamise harjumustes statistiliselt olulist erinevust ei leitud.

Digitaaltehnoloogilised arengud toimuvad tänapäeval väga kiiresti ning ekraanimeedia on pidevas muutumises. See mõjutab oluliselt inimeste igapäevast elu ning pakub piiramatuid võimalusi nii infoallikana kui ka meelelahutusvahendina. Antud teema aktuaalsust silmas pidades on ekraanimeediaga seonduv valdkond igati sobilik ka edaspidiseks uurimiseks nii õpilaste kui õpetajate vaatest lähtuvalt.

Märksõnad: ekraanimeedia, Waldorfi kool, tavakool

Abstract

Screen Media Usage by 11-14-year-old Waldorf and Mainstream School Students

The aim of this Bachelor's thesis was to explore children screen media using habits and find out if there are differences between Waldorf and mainstream school students. It was expected that Waldorf school students use computers less than mainstream school students. It was also expected that they need computers for schoolwork less than mainstream school students. The author of this paper decided to explore the topic because screen media has a constantly increasing role in today's society and Waldorf school students media usage has not been researched before.

This study consist of 4 chapters. The Theoretical part gives an overview of screen media and social skills, describes Steiner's pedagogy, brings out the differences between Waldorf and mainstream schools and gives an overview of the studies conducted before. The empiric part describes the survey, which was conducted with Waldorf and mainstream school pupils. The survey results and the main differences between two schools are presented after that.

This Bachelor's thesis uses quantitative data collection and analysis methods. To achieve the aim, a questionnaire was created and conducted. It consisted of 30 questions and asked students about their computer and internet usage and TV watching habits. The sample included 34 students from a Waldorf school and 42 students from a mainstream school, aged 11 to 14. Since the sample was so small, the results apply only in the context of the current study.

Based on the results, it can be said that mainstream school students use computers more than Waldorf school students. It was also confirmed that Waldorf school students need computers for schoolwork lesser than mainstream school students. There were no statistically important differences between the TV watching habits of the two schools' students.

Screen media is a quickly evolving environment, which affects people's everyday life and offers limitless opportunities as a source of information as well as entertainment. Because of the topicality of the subject, it is useful to investigate further for both children's and teachers' perspective.

Keywords: screen media, Waldorf school, mainstream school

Sisukord

Resümee.....	2
Abstract.....	3
Sissejuhatus.....	5
1. Teoreetilised lähtekohad	7
1.1 Töös kasutatavad põhimõisted	7
1.1.1. Ekraanimeedia.	7
1.1.2. Sotsiaalsed oskused.	8
1.2 Ekraanimeedia sotsiaalse arengu mõjutajana	11
1.4 Waldorfi- ja tavakooli erinevusi	15
1.5 Uurimuse eesmärk ja hüpoteesid.....	18
2. Metoodika	19
2.1 Andmestik ja meetod	19
2.2 Valim	19
2.3 Mõõtevahendid	20
2.4 Protseduur	20
3. Tulemused	21
3.1 Uuringus osalenud õpilasi iseloomustav kirjeldav statistika	21
3.2 Laste ekraanimeediumite kasutamise harjumused	21
4. Arutelu	32
Tänu sõnad	34
Autorsuse kinnitus	34
Kasutatud kirjandus	35

Lisa 1. Uuringu instrument

Lisa 2. Näide kodeerimise loogikast

Sissejuhatus

Kaasaegses ühiskonnas on ekraanimeedial laste eludes üha suurenev roll. Meedia pealetung on intensiivne ja digitaaltehnoloogilised arengud toimuvad väga kiirelt. Lapsed veedavad suure osa oma vabast ajast televiisori ja arvutiekraanide ees ning keskenduvad mobiiltelefoni või tahvelarvuti ekraanil toimuvale.

Enam kui 30 Euroopa riigi teadlasi koondava laste ning noorte uue meedia kasutuse uurimisega tegeleva uurijatevõrgustiku EU Kids Online poolt 2010. aastal Euroopas läbi viidud uuringu tulemustest selgus, et internetikasutus on muutunud laste igapäevaelu lahutamatuks osaks: 9–16 aastastest lastest 99% kasutab vähemalt iganädalaselt internetti, 82% neist igapäevaselt. (Livingstone, Haddon, Görzig, Ólafsson, 2011). Arvutite ja interneti kõrval on enimkasutatav elektroonikaseade kodudes jätkuvalt televiisor (Rideout, Foehr, Roberts, 2010). Teleauditooriumi 2016. aasta veebruari ülevaatest selgub, et Eesti elanikud vaatavad keskmiselt telerit päevas 4 tundi ja 14 minutit (Teedla, 2016).

Kuna meedial on oluline roll lapse minapildi, väärtuste, sotsiaalse arengu ja hoiakute kujundamisel (Vinter, 2013), on üha suurenev ekraanimeedia kasutamine tekitanud diskussiooni meediatarbimise mõjust lastele ning andnud alust arvukatele uuringutele.

Traditsiooniline õppetöövorm eeldab, et põhitähelepanu on klassitunnis akadeemilisel õppekaval, hoopis vähem pööratakse tähelepanu laste sotsiaalsete oskuste arendamisele. Sotsiaalsed oskused ja sotsiaalne kompetentsus pole ained, mida saaks näha kooli tunniplaanis, ometigi nõuab nende arendamist Põhikooli Riiklik Õppekava (2011). Seal on välja toodud, et põhikoolis on õpetuse ja kasvatus eesmärgiks tagada õpilase eakohane tunnetuslik, kõlbeline, füüsiline ja sotsiaalne areng. Sotsiaalse pädevuse all on välja toodud oskus ennast teostada, toimida aktiivse, teadliku, abivalmi ja vastutustundliku kodanikuna; teada ja järgida ühiskondlikke väärtusi ja norme ning aktsepteerida inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi (Põhikooli Riiklik Õppekava, 2011, §3.2; § 4.2). Kõigi nende oskuste arendamine on Waldorfi kooli õpetuse üks kesksemaid eesmärke. Steineri pedagoogika eesmärgiks on lapse tervlikliku arengu edendamine, kus kasvatus ja õppimine peaks hõlmama kogu lapse olemust, nii tema mõtlemist, tundeid kui ka tahet (Steiner, 2000).

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on uurida tava- ja Waldorfi kooli õpilaste ekraanimeedia kasutamise harjumusi ning leida, kas kahe koolitüübi vahel esineb erinevusi. Waldorfi koolide õpikeskkonnas pannakse suurt rõhku sotsiaalsete oskuste arendamisele, samas elektrooniliste vahendite kasutamist seal väga ei soosita (Waldorfkoolide avatud

raamõppekava, 2009). Ekraanimeedia mõju laste sotsiaalsetele oskustele on väga raske hinnata ja mõõta. Käeolevas töös on sotsiaalsete oskuste teemat lühidalt tutvustatud ja käsitletud, kuid uurimuse keerukuse tõttu vajab see põhjalikumat uurimistööd, mida autor sooviks jätkata oma edaspidises magistritöös. Ekraanimeedia kasutamist Eesti Waldorfi koolides pole uurijale teadaolevalt varasemalt uuritud.

Eesmärgi täitmiseks töötati läbi teemakohane teaduskirjandus, Waldorfi- ja tavakoolide õpilaste seas viidi läbi ankeetküsitlus ning saadud tulemusi analüüsiti lähtuvalt koolikeskkonna erinevustest.

Ülesehituselt jaguneb töö neljaks: teooria, metoodika, tulemused ja arutelu. Teoreetilises osas antakse ülevaade põhimõistetest, tuuakse välja tava- ja Waldorfi koolide erinevused ning antakse ülevaade varasematest uurimustest Eestis ja välismaal. Teoreetilisele osale järgneb epiiriline osa, kus tutvustatakse uurimuse metoodikat ja tulemusi. Töö lõppeb aruteluga.

1. Teoreetilised lähtekohad

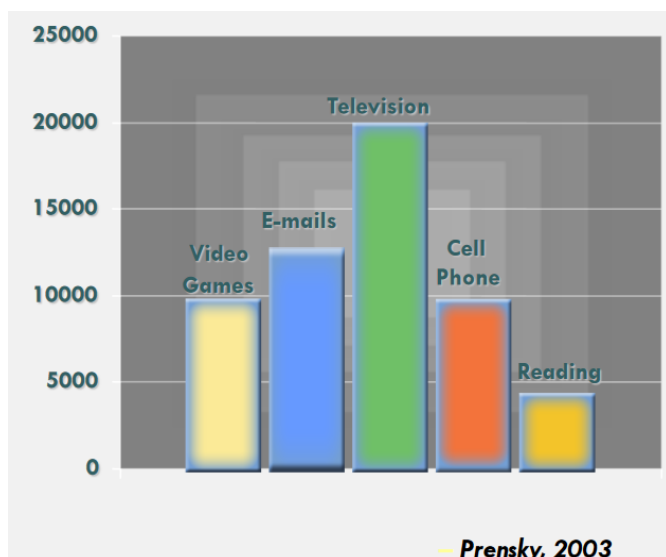
Käesolev peatükk annab uuritavale teemale teoreetilise raamistiku. Kõigepealt tuuakse välja põhimõisted, mis töös läbivalt kasutust leiavad: mis on ekraanimeedia ja mis on sotsiaalsed oskused. Sellele järgneb peatükk ekraanimeedia mõju kohta laste sotsiaalsetele oskustele, kus antakse ülevaade varasematest uurimustest. Seejärel tutvustatakse Steineri pedagoogikat. Viimases peatükis tuuakse välja tava- ja Waldorfi koolide erinevused, kirjeldades sotsiaalsete oskuste arendamist ning suhtumist ekraanimeediasse lähtuvalt koolikeskkondade erinevustest.

1.1 Töös kasutatavad põhimõisted

1.1.1. *Ekraanimeedia*. Mõiste meedia on informatsioonikandjate ühine nimetus. Eesti õigekeelsussõnaraamatu (2013) kohaselt tähendab see massiteabe- või massisuhtlusvahendeid. Ekraanimeedia all peetakse silmas digitaalseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogilisi vahendeid ja nende sisu (Vinter, 2013). Tegemist on pidevalt muutuva valdkonnaga ning vahendeid, mida liigitatakse ekraanimeedia alla tekib aina juurde. Kultuur on tänapäeval üha enam seotud ja läbipõimunud erinevat liiki meediaga, mis kujundab ja küllastab ühiskonda, igapäevaelu, kultuuri ja inimese identiteeti nii tööl, kodus kui ka vabal ajal. Ekraanimeedia ümbritseb meid kõikjal ja selle eesmärk on eeskätt meelelahutus, mitte teadmispagasi suurendamine (Hulikki, 2007).

Digitaaltehnooloogiliste vahendite maailmas üles kasvanud inimeste kirjeldamiseks on erinevad uurijad kasutusele võtnud mitmeid sarnaseid mõisteid. Manovich (2001) kasutab mõistet ekraaniühiskond (*society of the screen*) ja Prensky (2001) mõistet digitaalsed pärismaalased (*digital natives*), viidates generatsioonile, kes on üles kasvanud ümbritsetuna tehnoloogiast ning kes tunnevad end arvutite, videomängude ja interneti maailmas koduselt.

Mitmed uurijad (Bennett et al., 2008; Buckingham, 2006; Smith, 2009) kasutavad ka mõistet digitaalne põlvkond (*net generation*). Smith (2009) liigitab sinna alla pärast 1982. aastat sündinud inimesed, kes on kasvanud üles ümbritsetuna uutest, pidevalt muutuvatest digitehnooloogilistest seadmetest. Ta viitab Prensky (2003) joonisele (vt joonis 1), kus on välja toodud, et 21. eluaastaks on need noored veetnud enam kui 10 000 tundi videomänge mängides ja 20 000 tundi telerit vaadates.

Joonis 1. Pärast 1982. a sündinud kuni 21. aastaste noorte ekraanimeedia tarbimine tundides (Prensky, 2003).

Käesolevas töös on lähema uurimise alla võetud laste arvuti- ja interneti kasutamise ning teleri vaatamise harjumused. Kõige levinum ja rohkem kasutatav elektroonikaseade inimeste kodudes on televiisor (Rideout et al., 2010). Lisaks sellele kasutab tänapäeval suurem osa inimesi ka arvutit ja nutitelefoni. Need meediumid võimaldavad ligipääsu piiramatule infovoolule ja meelelahutusele (Aava & Salumäe, 2013).

Sülearvutite, nutitelefonide ja tahvelarvutite laialdase leviku tõttu on tänapäeva noortel ligipääs ekraanidele ööpäev läbi, seda nii autosõitudel, puhkustel, restoranis kui ka magamistoas. Erinevatest uuringutulemustest selgub, et ekraanimeedia kasutamine algab tänapäeval aina nooremas eas, hõlmates kuni kolmandikku ärkveloleku ajast (Uhls 2014; Strasburgen & Wilson, 2002). Hiljutisest USAs asuva Einstein Healthcare Networki uuringust selgub, et nutitelefoni oskab kasutada juba 30 protsenti alla kaheaastastest lastest (Leinus, 2016). Lapsed kasutavad interneti nii hariduslikel eesmärkidel kui ka meelelahutuseks ja suhtlemiseks.

Meedia ümbritseb meid kõikjal ja lapsed tarbivad seda üha tihedamini ning seetõttu on oluline pöörata tähelepanu meediast tulenevatele võimalikele mõjudele (Vinter, Siibak & Kruuse, 2010).

1.1.2. Sotsiaalsed oskused. Erialakirjanduses puudub ühene ja täpne sotsiaalsete oskuste määratlus. Üheaegselt väljendiga sotsiaalsed oskused kasutatakse mitmesuguseid samatähenduslikke termineid, nagu sotsiaalne kompetentsus, isikutevaheline intelligentsus,

suhtlemiskompetentsus, suhtlemisoskused. Eeltoodud erinevad nimetused tähendavad siiski üht ja sama – inimese võimet teiste inimestega edukalt suhelda. (Saat, 2005)

Eristada tuleb mõisteid sotsiaalsus – kaasasündinud temperamendijoon – ning sotsiaalsed oskused, mis on õpitavad ning ei ole sünnipärased. Sotsiaalsed oskused aitavad erinevates olukordades toime tulla ning need kujunevad kogemuste ja kasvatus kaudu. Näiteks peetakse silmas toimetulekut seltskonnas, hoolimata sellest, kui seltskondlik keegi on. (Keltikangas-Järvinen, 2011)

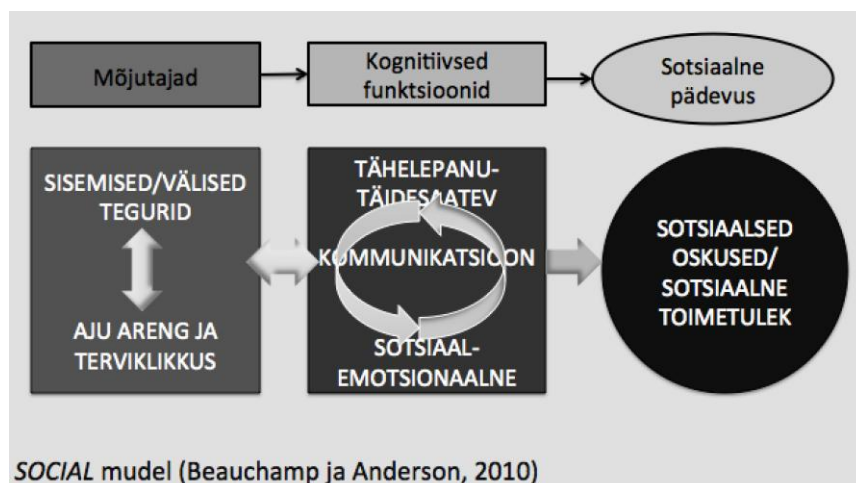
Saat (2005) on välja toonud kolm kriteeriumit, millest lähtuvalt sotsiaalseid oskusi defineeritakse:

1. Kaaslastepoolse aktsepteerimise definitsiooni järgi on sotsiaalsed oskused sellised käitumisviisid, mis tagavad heakskiidu ja populaarsuse kaaslaste hulgas.
2. Käitumusliku definitsiooni kohaselt suurendavad sotsiaalsed oskused positiivse kinnituse tõenäosust ja vähendavad negatiivse kinnituse ehk karistuse tõenäosust.
3. Sotsiaalselt kohase definitsiooni järgi on sotsiaalsed oskused sellised situatsioonispetsiifilised käitumisviisid, mis ennustavad ja/või korreleeruvad oluliste sotsiaalsete väljunditega nagu kaaslaste aksepteerimine, populaarsus ja autoriteetide (õpetajate, vanemate) hinnang käitumisele.

Tiina Nahkor (2008) mainib oma magistritöös Caldarella ja Merrelli (2007) uuringut, milles on välja toodud sotsiaalsete oskuste taksonoomia viis käitumuslikku dimensiooni. Need on suhted eakaaslastega, enesejuhtimine, akadeemilised oskused, kuuletumine ja kehtestamisoskused.

Sotsiaalse kompetentsuse koostisosad, mis hõlmavad suhteid eakaaslastega, on järgmised: oskus öelda ja vastu võtta komplimente, abi pakkumine, vabandamine, kaaslaste eest seismine, osalemine ühistes tegevustes, juhtimisoskuse omamine, tundlikkus kaaslaste tunnete suhtes, huumorimeel, sõprussuhete loomine ja sõprade omamine, kriitika talumine, konfliktide lahendamine kompromissiga ja narrimisele kohaselt reageerimine. (Saat & Kanter)

Beauchamp ja Anderson (2010), tuntud Austraalia lastepsühholoogid, on sotsiaalse pädevuse paremaks mõistmiseks loonud sotsiaalse toimetuleku mudeli SOCIAL (vt joonis 2).

Joonis 2. SOCIAL mudel (Beauchamp ja Anderson, 2010)

Jooniselt on näha, et hea sotsiaalne toimetulek sõltub mitmetest faktoritest. Sisemiste tegurite all peetakse silmas isiksust, temperamenti, hoiakuid ning väärtusi – need määravad suuresti, kuidas konkreetne indiviid teiste inimestega suhtleb. Olulised on ka välised tegurid, nagu näiteks perekond, sotsiaalmajanduslik seisund, rahvus ja kultuurikontekst. Suhtlemis- ja eneseväljendamisoskused on samuti väga oluline roll. Õpilased, kes suudavad end paremini väljendada, nalja teha ja naljast aru saada, on eakaaslaste silmis populaarsemad (Bursuck & Asher, 1986) kui õpilased, kes on iseloomult pigem tagasihoidlikud, endassetõmbunud ega tule toime sõbraliku tögamisega (Parker & Seal, 1996, viidatud Kaldoja, 2013 kaudu).

Täisväärtuslikud sotsiaalsed suhted ning nende säilitamine on ühiskonnas edukaks toimetulekuks äärmiselt olulised. Kes ei ole võimelised neid looma ja hoidma, on riskigrupiks mitmete terviseprobleemidele ning sooritavad suurema tõenäosusega kuritegelikke tegusid (Oja, 2014). Samuti suurendavad puudulikud sotsiaalsed oskused vägivaldsuse, alkoholi ja narkootikumide tarvitamise, käitumisprobleemide ja kiusamise tõenäosust (Beauchamp & Anderson, 2010). Sotsiaalsete oskuste teema on päevakohane nii lapsevanematele kui ka lastega töötavatele spetsialistidele, kuna üha rohkem lapsi jäävad oma puudulike sotsiaalsete oskuste tõttu raskustesse eakaaslaste ja täiskasvanutega suhtlemises. Lisaks võib sellega seondult kannatada ka nende õppeedukus koolis (Nahkor, 2008). Akadeemilise õppekava kõrval pööratakse koolis oluliselt vähem tähelepanu suhetega seotud teadmiste ja oskustele (Saat & Kanter).

1.2 Ekraanimeedia sotsiaalse arengu mõjutajana

Tänapäeva lapsed ja noored ei kujuta sageli oma elu ilma interneti ja televisioonita ettegi (Luik, 2009). USAs veedavad lapsed tänapäeval rohkem aega erinevate ekraanide ees, kui tehes ükskõik millist teist tegevust, väljaarvatud magamine (Gunn & Donahue, 2008). 2009. aastal läbi viidud Kaiser Family Foundation uuringu tulemustest selgub, et 8-18 aastased Ameerika noored kasutavad meediat keskmiselt 7,5 tundi päevas, 7 päeva nädalas. Meedia all on välja toodud televisioon, muusika, arvuti, videomängud ja filmid (Rideout et al, 2010).

2012. aastal Soomes 10-12-aastaste laste seas läbi viidud meediakasutuse uuringust selgus, et praktiliselt kõigil uuringus osalenud lastel oli kodus ligipääs arvutile ja internetile. Iganädalaselt kasutas seda 90 protsenti vastanutest, igapäevaselt 72 protsenti (Pors, 2013).

Viimaste aastate rahvusvaheliste võrdlusandmete kohaselt kuuluvad ka Eesti lapsed internetikasutajate osakaalu poolest stabiilselt Euroopa esirinda. EU Kids Online'i uuringust selgub, et Eesti on Euroopas interneti leviku ulatuse poolest esikolmikus, 99% Eesti 9-16 aastastest lastest kasutab internetti, 82% neist igapäevaselt (Livingstone et al 2011).

2007. aastal Tallinna, Tartu ja Pärnu 11-18-aastaste laste seas korraldatud küsitluse „Noored ja Internet 2007“ andmetel kasutas igapäevaselt internetti 99.9% vastanutest. Kõige populaarsemad tegevused oli toona Messenger'is suhtlemine (97%), filmide ja muusika allalaadimine (94%), e-kirjade saatmine (92%) ja otsingumootorite kasutamine (91%) (Siibak 2009).

Sageli eeldatakse, et võrgus veedetav aeg tuleb selle aja arvelt, mille inimesed muidu veedaksid televiisorit vaadates. Suurem osa meediauuringutest tõestab aga, et ehkki internetikasutus on kasvanud, on sama teinud ka televiisorivaatamine. Keskmise eurooplane vaatas 2009. aastal televiisorit üle 12 tunni nädalas, peaaegu tund aega kauem kui 2004. aastal. (Carr, 2012) Teleauditooriumi 2016. aasta veebruari ülevaatest selgub, et Eesti elanikud vaatavad keskmiselt telerit päevas 4 tundi ja 14 minutit. Sinna hulka on arvestatud ka lapsed alates neljandast eluaastast (Teedla, 2016). Internetis veedetava aja kasv on seega pikendanud ekraanide ees veedetavat koguaega.

Ekraanimeedia mõjutab laste sotsiaalset arengut mitmeti. Erinevates uurimustes on saadud küllaltki vasturääkivaid tulemusi ning välja on toodud nii soosivaid kui ka vältivaid hoiakuid arvuti kasutamise ja teleri vaatamise kohta. Wilson (2008) ütleb, et ekraanimeedia mõju lastele sõltub pigem sellest, mis tüüpi sisu neid huvitab, kui ekraani ees veedavast ajast.

Nii nagu ekraanimeedia võib õpetada ebatervislikke või kahjustavaid käitumismustreid, võib see õpetada ka empaatiat, sallivust ja lugupidamist teistsuguste inimeste suhtes, samuti koostööoskusi (Gülay, 2011; Strasburger et al., 2009). Paljude laste ja noorukite jaoks on televiisori vaatamine asendanud mängimist, sportimist, õppimist, lugemist ja ka inimsuhtlemist. Televiisor omab suurt mõjuvõimu noorte inimeste põhiliste maailmavaadete üle, samuti hoiakuid seksi, toiduvalikute, alkoholi tarbimise ja konfliktide lahendamise meetodite üle (Hopkins et al. 2003, viidatud Luik, 2009 kaudu). Seega saab väita, et tänapäevane massimeedia mängib olulist rolli lapse väärtuste, uskumuste, unistuste ja ootuste välja kujunemises, mis moodustavad tema identiteedi (Singer & Singer 2001).

2009. aastal läbi viidud projekti „Meediakasvatus Eesti alushariduse institutsioonides” käigus lasteaiaõpetajatega läbi viidud intervjuudest selgus, et õpetajad tähendavad nii laste käitumises, mängudes kui ka teadmistes muutusi, mida seostatakse eelkõige laste aktiivse meediatarbimisega. Positiivsena täheldati meedia harivat mõju täiendavate teadmiste andja ja loomingulistele tegevustele ärgitajana, sõnavara suurendajana ja võõrkeelte õpetajana. Liigset arvuti- ja televiisorikasutust seostasid mõned õpetajad aga pärsitud loovuse, nõrgema käelise ja füüsilise tegevuse ning puudulike sotsiaalsete oskustega (Siibak, 2010). Ka Pfeiffer (2003) väidab, et lapsed, kes veedavad kokku enam kui 4 tundi päevas arvuti või teleri ees, jäävad elust maha ning nende sotsiaalsete oskuste areng kannatab (Luik, 2009). Ameerika pediaatrie akadeemia (American Academy of Pediatrics) sõnul ei tohiks lapsed ja noored kasutada elektroonilisi seadmeid rohkem kui kaks tundi päevas ja ka siis peaks tarbitav sisu olema kvaliteetne (Leinus, 2016).

Osad lapsevanemad on avaldanud arvamust, et teleri vaatamine mõjub positiivselt laste arengule ja käitumisele. USA-s läbi viidud uurimuse järgi leidis 78% lapsevanematest, et lapsed õpivad telerit vaadates aitamist ja asjade jagamist. Vaid 36% leidsid, et õpitakse ka löömist jms vägivallaakte (Rideout, Vanderwater & Wartella, 2003).

Meedia tarbimine on üha enam sotsiaalne tegevus. Televiisori vaatamine toimub sageli koos pereliikmete või eakaaslastega, ka interneti teel suheldakse läbi sotsiaalmeedia põhiliselt sõpradega (Kommer, 2014). Noored kasutavad internetti ka oma sotsiaalse identiteediga eksperimenteerimiseks (Sjöberg, 2002, viidatud Luik, 2009 kaudu). Kanada 11-15-aastaste õpilaste seas läbi viidud uurimuse tulemused näitasid, et 14% vastanutest on teinud internetis pööraseid ja hullumeelseid asju, mida nad tavaelus ei teeks, 12% on käitunud alatult ning 10% on öelnud valusaid asju, mida nad tavaelus ei ütleks (Lenhart, 2007, viidatud Luik, 2009 kaudu).

Foehr (2006) toob välja noorte seas populaarse trendi: mitme meediumi samaaegse kasutamise (*media multitasking*). Näiteks üheaegselt vaadatakse televiisorit ja kasutatakse internetti või jagatakse oma tähelepanu koolitööde tegemise ja sotsiaalmeedia vahel. Stanfordi ülikooli teadlaste Clifford Nassi ja Eyal Ophiri uuringu tulemustest selgub, et lastel, kes on harjunud samaaegselt kasutama mitut meediumit, on raskusi ebaolulise stiimuli ära tundmisega neid ümbritsevast keskkonnast (Nass, et al., 2009; Uhls, 2014). Sellest võib järeldada, et ekraanimeediumid köidavad inimese tähelepanu, seda samal ajal ka hajutades. Keskendudes intensiivselt meediumile ehk värelevale ekraanile, hajutab sealt tulev teabe voog meie tähelepanu (Carr, 2012).

Sotsiaalne tunnetus aitab inimesel mõista kultuurinorme ning teistega sobivalt suhelda. Lapsed vajavad palju näost-näku suhtlemise kogemusi, et õppida hääle, näoväljenduste, žestide ja kehahoiakute kaudu lugema teiste inimeste emotsioone. Lapsed, kes suhtlevad kaaslastega suuremas osas läbi interneti, ei pruugi neid aju jaoks väga olulisi oskusi piisavalt arendada. (Patoine, 2008, viidatud Uhls 2014 kaudu) Ka arengupsühholoogid leiavad, et laste oskused osaleda spontaansetes näost-näku vestlustes muutuvad järjest halvemaks. Edukas suhtlus vajab harjutamist, kuid igavusest või ebamugavatel hetkedel haaratakse sageli esimese asjana telefoni järele. (Bindley, 2011)

UCLA teadlased viisid 2012. aastal Lõuna Californias läbi eksperimendi, kus lastel puudus 5 päevaks ligipääs erinevatele ekraanimeediumitele. Laagris osales kaks gruppi 10-12 aastaseid lapsi, mõlemas ligi 50 liiget. Ühel grupil puudus ligipääs nutitelefonidele, televisioonile ja muule ekraanimeediale, nad veetsid oma päevad erinevaid loodusteemalisi tegevusi tehes ning omavahel suheldes. Teisel grupil oli ekraanimeedia kasutamine lubatud. Tulemustest selgus, et lapsed, kes veetsid 5 päeva ekraanidest eemal, said palju paremini hakkama erinevate emotsioonide ära tundmisega ning omavahelise näost-näku suhtlusega. (Uhls, 2014)

Ekraanimeedia mõju on küll palju uuritud, kuid pole võimalik esitada kindlaid ja vääramatuid tulemusi. Lahikainen & Arminen (2015) ütlevad, et me pole saanud meediavahendite mõju piisavalt pika ajavahemiku jooksul uurida ning tulemustest saab rääkida alles siis, kui praegused beebid on suureks kasvanud. Teadlased ütlevad, et võimatu on ennustada, milline saab olema väärtusmaailm, moraal, tundeelu ja võimelisus inimsuheteks neil lastel, kes ise väikelapseeest alates ja kelle vanemad samuti on kodus pidevalt tihedalt seotud meediavahenditega.

1.3 Steineri pedagoogika

Uurimuses käsitletakse lisaks tavakoolidele (vt mõiste selgitust järgmises peatükis) ka Waldorfi koole. Kuna on alust oletada erinevusi kahe koolitüübi vahel, tutvustatakse käesolevas peatükis lühidalt Steineri pedagoogikat ja Waldorfi koolide eripära.

Nii kasvatuses eneses kui kasvatusteaduses saab eristada lähenemist, mida võiks nimetada antropoloogiliseks (*anthropos*- inimene kr.k), kus pedagoogika ehitatakse üles teadmisele inimesest ja tema arengust. Humanistlikus inimkäsitluses on inimene mitmemõõtmeline olevus (keha-hing-vaim) ja vajab seetõttu mitmekülgset, kuid samas terviklikku arendamist (Kuurme, 1998). Eeltoodu lähtekohad iseloomustavad ka pedagoogilist voolu, mida tuntakse Steineri pedagoogika nimetuse all.

Mõiste „waldorf“ tuleb saksa-austria teadlase Rudolf Steineri (1861–1925) loodud esimesest uut tüüpi koolist, mis avati 1919. aastal Saksamaal Stuttgartis Waldorf-Astoria vabriku tööliste lastele. Kooli aluseks võeti inimese arengu seadused ja tingimused, mis on ühised kõikidele lastele, hoolimata nende individuaalsetest erinevustest. (Waldorfkoolide avatud raamõppekava, 2009)

Steineri pedagoogika põhiideeks on lapse tervikliku arengu edendamine vastavalt tema arengustaadiumitele (Hirsjärvi ja Huttunen, 2005). Waldorfpedagoogiline arenguõpetus kirjeldab, kuidas inimese võimed ja omadused erinevatel vanuseastmetel arenevad ja muutuvad ning missugune õppesisu neid neil etappidel toetab (Onno, 2015). Kasvatus ja õppimine peaks hõlmama kogu lapse olemust, nii tema mõtlemist, tundeid kui ka tahet. (Steiner, 2000). Waldorfi koolis lähtutakse põhimõttest, et õppimine kui teadmiste ja oskuste omandamine on kasvatuses üks osa. Oluline on isiksuse terviklik areng ning keha, hinge ja vaimu tasakaal (Käsiraamat waldorfkooli lapsevanematele, 2011). Lähtutakse põhimõttest, et igale lapsele tuleb pakkuda võrdseid võimalusi (Onno, 2015) ning lapsest üritatakse kasvatada vaba, väärikas ja hea inimene, kes tuleb eluga toime tänu oma loomingulisusele, paindlikule ja avarale maailma nägemisele ja mõistmisele (Leinus, 2014).

Waldorfi kooli õppekava on väga lai, võrdväärset pööratakse tähelepanu intellektuaalsetele ja kunstilispraktilistele ainetele. Õppeprotsess proovitakse hoida võimalikult elav ja kogemuslik, tuginedes psühholoogiliselt põhjendatud rütmile. Keskkel kohal on lapse terviklik areng, kellel on selge mõtlemine, terve ja tugev tahe ning tasakaalustatud tundeelu (Aruküla Vaba Waldorfkool, 2014–2019; Waldorfkoolide avatud raamõppekava, 2009). Steineri pedagoogika mõjutab enim õpilaste loovvõimete,

õpiarmastuse, eneseväljenduse ja erinevate vaatepunktide otsimise vajaduse kujunemist. Samas vajab Steineri pedagoogika rakendamine pidevat uuendamist, et see suudaks kohaneda muutuvate oludega ühiskonnas (Sügis, Tammekand, Valgepea, 2011). Need alternatiiv-pedagoogilised koolid on oma kindlate põhimõtete järgi toimivad iseseisvad haridusasutused, mida juhib igas koolis eraldiseisev kooli nõukogu koos õpetajatega. Tihedat koostööd tehakse ka lapsevanematega, kellel on samuti oluline roll koolielus. Koolil ei ole direktorit ning puudub koolisisene hierarhia (Wilkinson, 2006).

Waldorfi koolid on levinud kogu maailmas, kuid kõige enam on neid Saksamaal, USA-s, Hollandis ja Rootsis. 2013. aasta seisuga on maailmas 1025 Waldorfi kooli 60 riigis (Waldorf World List, 2013). Eestis on waldorfharidust antud alates 1990. aastast, mil avati koolid Tartus ja Põlva lähisel Rosmal. Hetkel tegutseb viis Waldorfi kooli, lisaks eripedagoogilised koolid, mis toetuvad Steineri pedagoogikale ning Waldorfi lasteaiad. 2015/2016 õ/a-l õpib Tartu Waldorfgümnaasiumis 273 õpilast ja töötab 36 õpetajat (Tartu Waldorfkooli kodulehekülge, 2016). Eesti Waldorfi koolide õppekavade aluseks on waldorfkoolide raamõppekava, mis on kooskõlas põhikooli riikliku õppekavaga (Põhikooli riiklik õppekava, 2010).

Eesti Waldorfi koolid on väiksed üldharidust andvad erakoolid. Lähtudes waldorfhariduse üldprintsiipidest, ei tee koolid laste vastuvõtmisel vahet lapse soo, rahvuse, usu, akadeemilise võimekuse või vanemate majandusliku seisu alusel. Seega ei saa pidada Waldorfi kooli eliitkoolideks. Waldorfi koolide eesmärgiks ei ole kasumi teenimine, kõigi Eesti Waldorfi koolide pidajateks on mittetulundusühingud. (Valgepea, Sügis, 2010)

1.4 Waldorfi- ja tavakooli erinevusi

Tavakoolide all mõistetakse üldharidust võimaldavaid õppeasutusi, mis tegutsevad riikliku õppekava alusel. Tavakooli asutajaks on Eesti haridus- ja teadusminister, valla- või linnavolikogu ning kooli juhib direktor (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010). Waldorfi koolide loomine ja juhtimine toimub aga kodanikualgatuseel. Eesti Waldorfi koolide loomise taga seisavad nii õpetajad, lapsevanemad kui ka teised Eesti Vabade Waldorfkoolide ühendusse kuuluvad isikud.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 4 ütleb, et põhikoolil on nii hariv kui ka kasvatav ülesanne. Kool peab tagama õpilasele turvalise ja arendava keskkonna, toetades tema õpihuvi, kriitilise mõtlemisvõime, loova eneseväljenduse ning sotsiaalse ja kultuurilise identiteedi

kujunemist (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010). Waldorfi koolil on tavakooliga võrreldes nii erinevusi kui ka eesmärkide ja struktuuri sarnasusi. Erinevused tulevad eelkõige välja õppe- ja kasvatusmeetodites ning didaktikas (Talgre, 2014). Põhiliseks erinevuseks koolide vahel on õppekava rakendamine.

Sotsiaalsed oskused ja sotsiaalne kompetentsus pole ained, mida saaks näha kooli tunniplaanis. Ometigi on nende arendamine Waldorfi kooli õpetuse kesksemaid eesmärke. Kui traditsiooniline õppetöövorm eeldab, et põhitähelepanu on klassitunnis akadeemilisel õppekaval ning hoopis vähem pööratakse tähelepanu lastega seonduvatele teadmistele ja kogemustele (Nahkor, 2008), siis Steineri pedagoogikas lähtutakse põhimõttest, et inimese hingeelul on kolm valdkonda: mõtlemine, tunne ja tahe. Nende arendamiseks pööratakse kasvatuses suurt tähelepanu kunstilisele, tegevuslikule ja intellektuaalsele aspektile (Leinus, 2015). Kunstilistel ainetel, muusikal ja eürütmial on suur osatähtsus. Tegevuslik aspekt avaldub tegevustes, mis nõuavad järjepidevat harjutamist, mälu treeningut ning praktilisi töid. Intellektuaalne aspekt toetab fataasiarikka, kujundliku ja loogilise mõtlemise arengut (Waldorfkoolide avatud raamõppekava, 2009). Waldorfpedagoogilise inimesekäsitluse abil on võimalik arendada sotsiaalsete oskuste komponente igas koolitunnis (Nahkor, 2008). Võib oletada, et eelpool nimetatud muudab õppimise laste jaoks eluga seotumaks ja huvipakkumaks. Kuna Waldorfi koolides ei kasutata numbrilist hindamist, ei sõltu õpilaste õpimotivatsioon ka soovist saada paremaid hindeid, vaid nad on rohkem huvitatud õppeainete sisust (Randoll, Peters, 2015). Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2010) ütleb, et tavakoolis kasutatakse Eestis vähemalt seitsmendast klassist nii numbrilist kui ka kujundavat hindamist, kuid enamikes koolides algab see siiski juba algklassides.

Kõrvutades Põhikooli riiklikku õppekava (2011) ja Waldorfkoolide avatud raamõppekava (2009) võib märgata, et Waldorfi koolis on oluliselt rohkem loovaid aineid. Muusikaõpetust ja kunstiõpetust, käsitööd ja tööõpetust on Waldorfi koolis ühe kooliastme peale kokku umbes 12 tundi, tavakoolis alla poole sellest mahust (Leinus, 2015). Tutvudes Tartu Waldorfkooli tunniplaaniga võib märgata, et täiesti puudub arvutiõpetuse tund. Lisaks on kodukorras kirjas, et õpilane peab kooli territooriumil viibides lülitama välja mobiiltelefoni ega tohi kooli kaasa võtta õppetööd segavaid elektroonilisi vahendeid (Tartu Waldorfgümnaasiumi koduleht, 2016).

Steineri pedagoogika tugineb suhteliselt vähe elektrooniliste vahendite kasutamisele õpetamise abivahendina. Teadmiste edasiandmine õpetajalt õpilastele toimub põhiliselt elava sõna kujul (Valgepea & Sügis, 2010). Kui tavakoolis kasutatakse õpikuid ja muid trükitud

materjale (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010), siis Waldorfi koolis valmis õpikuid ei kasutata. Õpetaja kas esitab tekstid ise või koostatakse need ühiselt kogu klassiga.

Õppematerjalide koostamine on ka üks võimalus arendada ja rakendada lastes praktilist ja kunstilist tegevust (Leinus, 2015). Kui enamikes tavakoolides on tänasel päeval kasutusel e-kool, siis Waldorfi koolis mitte. Samuti kirjutatakse käsitsi referaate ja kirjandeid. Võib arvata, et Waldorfi kooli õpilased ei vaja kooliga seotud tegevusteks arvatult nii palju kui tavakooli õpilased. Samas võib õpikute puudumine aga tekitada vajaduse lisateadmiste otsimiseks arvuti abil, eriti kui õpitakse huvi, mitte hinnete pärast.

Waldorfi koolides ei soosita ka teleri vaatamist. Laura Birdsall, Milwaukee Waldorfi kooli õpetaja, soovib televiisorist täielikult loobuda. Senikaua kui see on majapidamises, avaldavad lapsed vanematele survet, et seda vaadata. Suunates lapsi tegema midagi muud, saavad nad kiirelt üle igavusest ning võtavad ette mitmesuguseid loovaid ja arendavaid projekte ja tegevusi (Ruenzel, 1995). Ameerika Waldorfkoolide Ühendus on seisukohal, et lapsed peaksid arendama oma intellektuaalseid võimeid praktiliste tegevuste, loomingulise mängu, muusika ja liikumise kaudu. Sealjuures tuleks limiteerida aega, mis lapsed veedavad arvutit, tahvelarvutit ja nutitelefoni kasutades ning televiisorit vaadates (Connolly & Graber). Eesti Waldorfi koolide õpetajad soovivad samuti lapsevanematel piirata laste teleri vaatamist (Valgepea & Sügis, 2010).

Suhteid õpilaste ja õpetajate vahel peetakse Waldorfi koolides soojemateks kui tavakoolides- seda nii numbrilise hindamise puudumise kui ka sotsiaalsete tegevuste mitmekesisuse tõttu (teatriprojektid, klassireisid, koolipeod jms) (Randoll, Peters, 2015). Klassiõpetajad õpetavad Eesti Waldorfi koolides kõiki põhiaineid kuni 6. klassini, väiksemates koolides ka edasi. See võimaldab õpetajal luua ainetevahelise seose ja integratsiooni. Lisaks on õpetaja lapsi aastate jooksul hästi tundma õppinud ning oskab näha nende vajakuid ja edusamme (Valgepea, Sügis, 2010).

Lapsevanemad on tihedalt kaasatud kooliellu. Sellest võib eeldada, et vanemad veedavad lastega koos rohkem aega ning on rohkem huvitatud oma laste tegemistest, mistõttu lapsed kasutavad ka vähem nutiseadmeid. Ka Põhikooli riiklikus õppekavas (2011) mainitakse lapsevanemate kaasamise vajadust ning kindlasti leidub koole, kus see on edukas, kuid tõenäoliselt mitte võrreldav Waldorfi koolidega. Viimastes toimuvad pidevalt nii planeeritud ühisüritused kui ka koolitused lapsevanematele (Waldorfkoolide avatud raamõppekava, 2009). Lapsevanemate ja Waldorfi kooli vahelist koostööd on uurinud ka Kadri Onno (2015) oma bakalaureusetöös. Tema läbi viidud uurimusest selgus, et suhtlemine

õpetajatega on kõigi lapsevanemate jaoks oluline. Eriti oluliseks peeti koostööd klassiõpetajatega, et uurida miks ja kuidas asju tehakse ning kuidas need lapse arengule kaasa aitavad. Samuti soovivad lapsevanemad aidata õpetajaid ning ise kooliellu panustada. Seda on võimalik teha näiteks praktilistes töödes osalemisega (autojuhi roll, millegi parandamine või talgutel osalemine). Lisaks on osad vanemad kaasatud ka kooli juhatusse.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et Waldorfi koolides pööratakse suurt tähelepanu lapse terviklikule arengule, headele sotsiaalsetele suhetele ja koostööle, mis mõjub positiivselt õpilaste heaolule ja toimetulekule (Leinus, 2014). Kuna ekraanimeedia kasutamist ei soosita, siis võib arvata, et Waldorfi kooli õpilased kasutavad arvutit ja vaatavad telekat vähem kui tavakooli õpilased.

1.5 Uurimuse eesmärk ja hüpoteesid

Meedial on oluline roll lapse minapildi, väärtuste, sotsiaalse arengu ja hoiakute kujundamisel (Vinter, 2013). Toetudes eelnevale teoreetilisele ülevaatele on käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks uurida tava- ja Waldorfi kooli õpilaste ekraanimeedia tarbimise harjumusi ning leida, kas kahe koolitüübi vahel esineb erinevusi. Kuna Steineri pedagoogika üks põhilisi eesmärke on laste sotsiaalsete oskuste arendamine, vaadeldakse antud töös eraldi tava- ja Waldorfi kooli õpilasi ning uuritakse, kas nende arvamustes esineb erinevusi.

Lähtuvalt käesoleva bakalaureusetöö eesmärgist on püstitatud järgnevad hüpoteesid:

H1: Tavakooli õpilased veedavad endi hinnangul arvutit kasutades rohkem aega kui Waldorfi kooli õpilased.

H2: Tavakooli õpilased vajavad kooliga seotud tegevusteks rohkem arvutit kui Waldorfi kooli õpilased.

H3: Tavakooli õpilased vaatavad endi hinnangul rohkem telerit kui Waldorfi kooli õpilased.

2. Metoodika

2.1 Andmestik ja meetod

Eestis on varasemalt läbi viidud mitmeid laste meediatarbimise teemalisi uuringuid, kuid meediatarbimist Waldorfi koolides ning selle mõju laste sotsiaalsetele oskustele pole uurijale teadaolevalt varasemalt käsitletud. Samuti on mitmed läbiviidud uuringud keskendunud eelkooliealiste või algklassilaste uurimisele, 11-13 aastaste laste seas leidub neid vähem. Antud vanuserühm valiti, kuna selles vanuses kasvab laste huvi ekraanimeedia kasutamise vastu hüppeliselt ning tõenäoliselt omavad lapsed juba isiklikku nutitelefoni või arvutit (Rideout et al., 2010; Uhls, 2014). Võrreldes algklassilastega on 11-13-aastased muutunud palju iseseisvamaks. Veetes enamiku oma päevast koolis, on neil on arenenud identiteet väljaspool kodu ja perekonda. Nende suhtumine tehnoloogiasse on lisaks perele mõjutatud ka sõprade arvamusest ning suhtlemine eakaaslastega toimub suuresti läbi sotsiaalvõrgustike, e-mailide ja tekstisõnumite (Gold, 2015).

Käesolevas bakalaureusetöös on kasutatud kvantitatiivset uurimismeetodit. Autor viis andmete kogumiseks 11-13-aastaste õpilaste seas läbi ankeetküsitluse (vt Lisa 1).

2.2 Valim

Käesoleva bakalaureusetöö sihtrühma moodustavad põhikooli II kooliastme õpilased Tartu Waldorfgümnaasiumist ja ühest üldhariduskoolist. Valimisse kuuluvad 5.-7. klasside õpilased. Kasutati mugavusvalimit. Koolide valikul lähtuti lihtsa kättesaadavuse, leitavuse ja uuritavate koostöövalmiduse põhimõttest (Õunapuu, 2012). Valimi moodustamisel esines probleeme – keeruline oli saada nõusolekut koolidelt uuringus osalemiseks, kuna mitmed koolid olid juba erinevate uuringutega seotud. Algul soovis autor kaasata küsitluse õpilasi erinevatest Waldorfi koolidest, kuid kuna kõik koolid asuvad Tartust eemal ja paljudes oli antud vanusegruppi kuuluvaid õpilasi vähe, ei peetud seda otstarbekaks. Kontakteeruti näiteks Viljandi Vaba Waldorfkooliga, kus oleks sobivas vanuses õpilasi olnud vaid seitse.

Waldorfi koolis moodustasid lõpliku valimi 34 õpilast vanuses 11-14 aastat. Võrdluseks koguti andmeid tavakoolist, kus küsitlusele vastas 42 samas vanuses õpilast. Kokku kuulus valimisse 76 õpilast (vt Tabel 1).

2.3 Mõõtevahendid

Tava- ja Waldorfi koolide õpilaste seas viidi 2016. aasta veebruaris ja märtsis läbi ankeetküsitlus. Ankeedi koostas töö autor ise ja ühtegi konkreetset küsimust varasemalt teostatud uuringutest võetud ei ole. Ankeedis (vt Lisa 1) oli kokku 30 küsimust, pooled neist laste interneti ja arvuti kasutamise harjumuse kohta ning pooled teleri vaatamise harjumuste kohta. Lisaks küsiti mõningaid taustandmeid laste vanemate kohta. Üldjuhul tuli ankeedi küsimustele vastamisel valida esitatud variantide hulgast sobivaim. Esines ka paar avatud küsimust, kus valikvastused puudusid.

Enne uuringu läbiviimist viidi kahe sobivasse vanusegruppi kuuluva lapsega läbi prooviküsitlus ankeedi selguse kontrollimiseks. Eeluuringu eesmärgiks oli küsimustiku arusaadavuse ja vastamiseks kuluva aja testimine. Lasteks olid uurija sõprade nooremad õed-vennad. Eelküsitluse käigus veendus uurija, et ankeedis olevad küsimused on lastele arusaadavad ning üheti mõistetavad, mistõttu uurimisinstrumenti ei muudetud. Prooviküsitluse ankeete põhiuurimuse tulemusi leides ei kasutatud.

Instrumenti reliaabluse väljaselgitamiseks leiti Cronbachi alfa. See arvutati välja SPSS-is nende küsimuste pealt, kus oli vähemalt neli vastusevarianti. Leiti, et $\alpha=0,880$, mis näitab, et küsimustiku reliaabsus on hea.

2.4 Protseduur

Uurimuse läbiviimiseks kontakteerus uurija e-posti vahendusel valitud koolide õppealajuhatajatega. Saadi informatsioon õpilaste arvu kohta 5.-7. klassides ning klassijuhatajate andmed. Kokkulepitud ajal käis uurija koolis ning jagas ankeedid uuritavatele personaalselt. Ankeedid täitsid kõik klassis kohal olnud õpilased. Küsitlusele vastamiseks kulus keskmiselt 30 minutit, peale mida kogus uurija ankeedid tagasi. Kõik väljajagatud ankeedid saadi tagasi, rikutud ankeete ei olnud. Uurimuses osalemine oli anonüümne ning andmeid on kasutatud vaid antud balakaureusetöö raames.

Uurimistulemuste analüüsimisel kasutati andmetöötlusprogramme *Microsoft Excel* ja *IBM SPSS Statistics 22*. Esmalt korrastati ja kodeeriti andmed, kodeerimise loogika on välja toodud lisas 2. Seejärel analüüsiti andmeid, kasutades kirjeldavat statistikat (leiti keskmised, miinimum- ja maksimumväärtused, protsendid). Waldorf- ja tavakooli õpilaste vastuste võrdlemiseks kasutati Mann-Whitney U-testi, kuna see on mitteparameetrilise statistika puhul kahe grupi võrdlemiseks sobivaim (Cohen, Manion & Morrison, 2013).

3. Tulemused

3.1 Uuringus osalenud õpilasi iseloomustav kirjeldav statistika

Ankeetküsitlusele vastasid õpilased ühest Waldorfi koolist ja ühest üldhariduskoolist. Mõlemast koolist oli valimisse kaasatud 11-14-aastased õpilased. Kokku vastas küsimustikule 76 õpilast. Waldorfi koolist oli vastajaid 34 ja tavakoolist 42. Uurimuses osalenud õpilaste keskmine vanus oli 12,16 eluaastat (standardhälve 0,94). Noorimad olid 11-aastased ja vanimad 14-aastased (kuna viimases vanuserühmas oli kokku vaid neli vastajat ning nad olid alles neljateistkümneseks saanud, ei ole antud uurimuse seisukohalt tarvilik nende andmeid analüüsist eemaldada).

Tabel 1. Vastajate arv koolitüüpide, soo ja vanuse järgi

Vanus	Sugu	Waldorfi kool	Tavakool	Kokku
11 aastat	Poisid	3	9	12
	Tüdrukud	6	6	12
	Kokku	9	15	24
12 aastat	Poisid	6	4	10
	Tüdrukud	7	3	10
	Kokku	13	7	20
13 aastat	Poisid	6	8	14
	Tüdrukud	5	9	14
	Kokku	11	17	28
14 aastat	Poisid	1	1	2
	Tüdrukud	0	2	2
	Kokku	1	3	4
	Kokku	34	42	76

3.2 Laste ekraanimeediumite kasutamise harjumused

Tuginedes küsitluse ankeedile leiti laste ekraanimeediumite tarbimise ajalised, keskmised kestvused. Laste arvuti kasutamise ajaline jaotus on välja toodud tabelis 2. Tava- ja Waldorfi kooli õpilaste tulemusi vaadeldi eraldi ning nende võrdlemiseks kasutati Mann-Whitney U-testi. Kahe kooli õpilaste arvuti kasutamise aja vahel esines statistiliselt oluline erinevus (argipäeval $U=483,0$; $p<0,05$, puhkepäeval $U=531,5$; $p<0,05$). Lisaks vaadeldi eraldi poiste ja tüdrukute arvuti kasutamist. Nende vahel leiti statistiliselt oluline erinevus argipäevadel ($U=515,0$; $p<0,05$). Puhkepäevadel statistiliselt olulist erinevust ei esinenud ($U=624,5$; $p>0,05$).

Tabel 2. Laste arvuti kasutamise ajaline jaotus

	Vähem kui 1 tund päevas		1-2 tundi päevas		3-4 tundi päevas		5-6 tundi päevas	
	Sagedus	%	Sagedus	%	Sagedus	%	Sagedus	%
Waldorfi kool								
Argipäev	20	59	13	38	1	3	0	0
Puhkepäev	12	35	14	41	7	21	1	3
Tavakool								
Argipäev	15	36	16	38	6	14	5	12
Puhkepäev	8	19	9	21	15	36	10	24
Poisid								
Argipäev	13	34	16	42	5	13	4	11
Puhkepäev	10	26	9	24	11	29	8	21
Tüdrukud								
Argipäev	21	44	13	27	13	27	1	2
Puhkepäev	10	25	14	34	14	34	3	7

Laste teleri vaatamise ajaline jaotus on välja toodud tabelis 3. Mann-Whitney U-testi testi järgi ei ole Waldorfi- ja tavakooli õpilaste vastuste vahel statistiliselt olulist erinevust (argipäeviti $U=656,5$; $p>0,05$, puhkepäeviti $U=676,0$; $p>0,05$). Samuti ei esinenud statistiliselt olulist erinevust poiste ja tüdrukute teleri vaatamise vahel (argipäeviti $U=613,0$; $p>0,05$, puhkepäeviti $U=671,0$; $p>0,05$).

Tabel 3. Laste teleri vaatamise ajaline jaotus

	Vähem kui 1 tund päevas		1-2 tundi päevas		3-4 tundi päevas		5-6 tundi päevas	
	Sagedus	%	Sagedus	%	Sagedus	%	Sagedus	%
Waldorfi kool								
Argipäev	9	27	20	61	3	9	1	3
Puhkepäev	4	12	16	49	10	30	3	9
Tavakool								
Argipäev	12	29	21	50	8	19	1	2
Puhkepäev	8	19	14	33	16	38	4	10
Poisid								
Argipäev	12	32	21	55	5	13	0	0
Puhkepäev	7	18	15	26	12	23	4	11
Tüdrukud								
Argipäev	9	18	19	39	19	39	2	4
Puhkepäev	4	10	15	41	15	41	3	8

Vastajad pidid väljendama, kui sageli nad kasutavad internetti nutitelefonis või tahvelarvutis (vt Tabel 4). 62% Waldorfi kooli ja 71% tavakooli õpilastest märkis ära vastusevariandi *igapäevaselt*. Mann-Whitney U-testi kasutades esines tava- ja Waldorfi kooli õpilaste vastustes statistiliselt oluline erinevus ($U=529,5$; $p<0,05$). Poiste ja tüdrukute vahel statistiliselt olulist erinevust ei leitud ($U=570,5$; $p>0,05$).

Tabel 4. Interneti kasutamine nutitelefonis või tahvelarvutis

	Igapäevaselt		2-3 korda nädalas		1 kord nädalas		Vähem kui 1 kord nädalas	
	Sagedus	%	Sagedus	%	Sagedus	%	Sagedus	%
Waldorfi kool	18	62	4	14	2	7	5	17
Tavakool	30	71	9	22	0	0	3	7
Poisid	28	78	5	14	0	0	3	8
Tüdrukud	19	68	2	7	2	7	5	18

Tabelis 5 on välja toodud tegevused, milleks õpilased internetti ja arvutit kasutavad. Tegevusi võrreldi koolitüübiti erinevalt, kasutades Mann-Whitney U-testi. Tavakoolide õpilased märkisid Waldorfi kooli õpilastest statistiliselt oluliselt sagedamini, et kasutavad arvutit info otsimiseks ($U=471,0$; $p<0,05$), koolitööde tegemiseks ($U=418,0$; $p<0,05$), suhtlusportaalides aja veetmiseks ($U=304,5$; $p<0,01$), sõpradega suhtlemiseks ($U=331,0$; $p<0,01$), muusika kuulamiseks ($U=454,5$; $p<0,05$), filmide ja sarjade vaatamiseks/allalaadimiseks ($U=475,5$; $p<0,05$), uudiste lugemiseks ($U=450,0$; $p<0,05$), piltide internetti üles laadimiseks ($U=529,0$; $p<0,05$), foorumite lugemiseks ($U=457,5$; $p<0,01$) ja Skype'i kasutamiseks ($U=473$; $p<0,05$).

Vastusevariantides „arvutis olevate mängude mängimiseks“, „online-mängude mängimiseks“, „uudiste kommenteerimiseks“, „blogi kirjutamiseks“ ja „foorumites kommenteerimiseks“ Mann-Whitney U-testi põhjal statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnenud.

Avatud küsimuse „Millekski muuks? Nimeta see“ all tõid õpilased korduvalt välja näiteks Youtube'ist videote vaatamise, e-posti lugemise, Twitteri ja Instagrami kasutamise, *fanfiction*'i lugemise ja Snapchati kasutamise.

Tabel 5. Tegevused milleks õpilased arvutit ja interneti kasutavad.

Tegevus	Kool	*Keskmine	**p	U
Info otsimiseks	Waldorfi kool	2,74	0,007	471,0
	Tavakool	3,22		
Koolitööde tegemiseks	Waldorfi kool	2,24	0,001	418,0
	Tavakool	2,86		
Suhtlusportaalides (nt Facebook) aja veetmiseks	Waldorfi kool	2,12	0,000	304,5
	Tavakool	3,26		
Sõpradega suhtlemiseks (nt Facebook messengeri vahendusel)	Waldorfi kool	2,15	0,000	331,0
	Tavakool	3,29		
Arvutis olevate mängude mängimiseks	Waldorfi kool	2,47	0,249	608,0
	Tavakool	2,76		
Online-mängude mängimiseks	Waldorfi kool	2,15	0,069	547,0
	Tavakool	2,67		
Muusika kuulamiseks	Waldorfi kool	2,35	0,005	454,5
	Tavakool	3,12		
Filmide ja sarjade vaatamiseks/alla laadimiseks	Waldorfi kool	2,21	0,010	475,5
	Tavakool	2,88		
Uudiste lugemiseks	Waldorfi kool	1,65	0,002	450,0
	Tavakool	1,93		
Uudiste kommenteerimiseks	Waldorfi kool	1,15	0,985	713,0
	Tavakool	1,3		
Piltide interneti üles laadimiseks	Waldorfi kool	1,15	0,034	529,0
	Tavakool	1,17		
Blogi kirjutamiseks	Waldorfi kool	1,47	0,473	675,5
	Tavakool	1,90		
Foorumite lugemiseks	Waldorfi kool	1,15	0,001	457,5
	Tavakool	1,22		
Foorumite kommenteerimiseks	Waldorfi kool	1,15	0,136	634,0
	Tavakool	1,62		
Skype kasutamiseks	Waldorfi kool	1,06	0,007	473,0
	Tavakool	1,26		

*keskmine. Min väärtus 1, max väärtus 4.

Küsimusele, millisteks kooliga seotud tegevusteks vajavad õpilased arvutit, vastasid tavakooli õpilased statistiliselt oluliselt sagedamini vastusevariantidele „referaatide, kirjandite vms kirjutamiseks“ ($U=527,0$; $p<0,05$), Powerpointi ettekannete tegemiseks ($U=86,0$; $p<0,01$), e-kooli kasutamiseks ($U=19,0$; $p<0,01$) ning klassikaaslastelt koduülesannete küsimiseks/arutlemiseks ($U=515$; $p<0,05$). Vastusevariandi „uute teadmiste otsimiseks“ puhul statistiliselt olulist erinevust ei esinenud.

Tabel 6. Kooliga seotud tegevused, milleks vajatakse arvutit.

Tegevus	Kool	*Keskmine	**p	U
Referaatide, kirjandite vms kirjutamiseks	Waldorfi kool	2,33	0,043	527,0
	Tavakool	2,83		

Powerpoint ettekannete tegemiseks	Waldorfi kool	1,06		
	Tavakool	2,95	0,000	86,0
E-kooli kasutamiseks	Waldorfi kool	1,03		
	Tavakool	3,67	0,000	19,0
Uute teadmiste otsimiseks	Waldorfi kool	2,71		
	Tavakool	2,76	0,720	682,0
Klassikaaslastelt koduülesannete küsimiseks/arutlemiseks	Waldorfi kool	1,83		
	Tavakool	2,38	0,030	515,0

*keskmine. Min väärtus 1, max väärtus 4.

Uuriti ka laste hinnanguid vanemate kursisolekule nende arvuti kasutamise kohta.

Tabelis 7 on välja toodud protsentjaotus järgnevate väidete kohta.

Tabel 7. Laste (Waldorfi kool N=34, tavakool N=42) hinnang vanemate kursisolekule nende arvuti kasutamise kohta

	Waldorfi kool		Tavakool	
	Jah%	Ei%	Jah%	Ei%
Vanemad vestlevad minuga interneti kasutamise teemadel	50	50	36	64
Vanemad on kursis sellega, mida ma internetis teen	62	35	62	28
Vanematel pole ülevaadet, mida ma internetis teen või kellega suhtlen	26	74	26	74
Vanemad on mulle selgitanud võimalikke virtuaalmaailmas peituvaid riske	74	26	88	12
Vanemad jälgivad, millistel veebilehtedel ma käin	41	59	14	86
Olen kustutanud browseri ajalugu et varjata vanemate eest, mis lehekülgi olen külastanud	26	74	12	88
Vanemad vaatavad minu sotsiaalvõrgustiku (nt Facebook) profiilil paiknevat infot/pilte	32	68	52	48
Arvutis on kasutusel spetsiaalne tarkvara, mis blokeerib ligipääsu osadele veebilehekülgedele	9	91	26	71

Märkus: N= küsimustele vastanute koguarv.

Tabelis 8 on välja toodud, mida teevad lapsed esimesena lühikeseks ajaks internetti pääsedes. Waldorfi kooli õpilased valisid kõige sagedamini vastusevariandid „mängin“ (38%) ning „vaatan oma sotsiaalvõrgustiku kontot“ (24%). Tavakooli õpilased vastasid kõige sagedamini samuti „vaatan oma sotsiaalvõrgustiku kontot“ (33%) ning mängin (21%). Muude asjadena töid mõlema kooli õpilased kõige sagedamini välja „vaatan Youtube’ist videoid“. Veel kirjutati „lähen e-kooli“ ning „vaatan Snapchati“. Kõiki tabelis 8 esitatud vastusevariante võrreldi Mann-Whitney U-testiga ning statistiliselt olulist erinevust Waldorfi- ja tavakooli õpilaste vahel ei leitud ($U=393,0$; $p>0,05$).

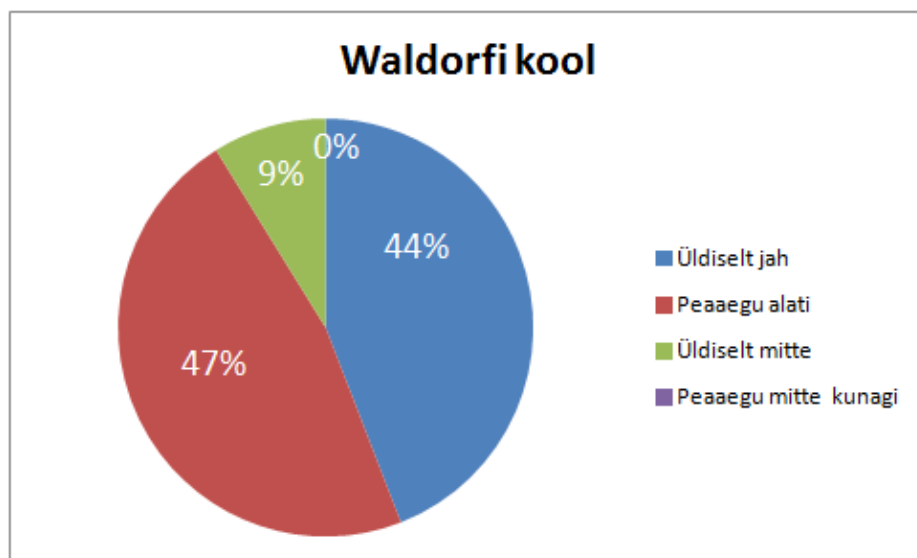
Tabel 8. Mida teevad lapsed esimesena lühikeseks ajaks interneti pääsedes?

	Waldorfi kool		Tavakool	
	Sagedus	%	Sagedus	%
Vaatan oma sotsiaalsõrgustiku (nt Facebook) kontot	8	24	14	33
Kirjutan sõpradele	3	9	8	19
Mängin	13	38	9	21
Loen uudiseid	2	6	1	2
Otsin infot	3	9	2	5
Midagi muud	5	15	8	19

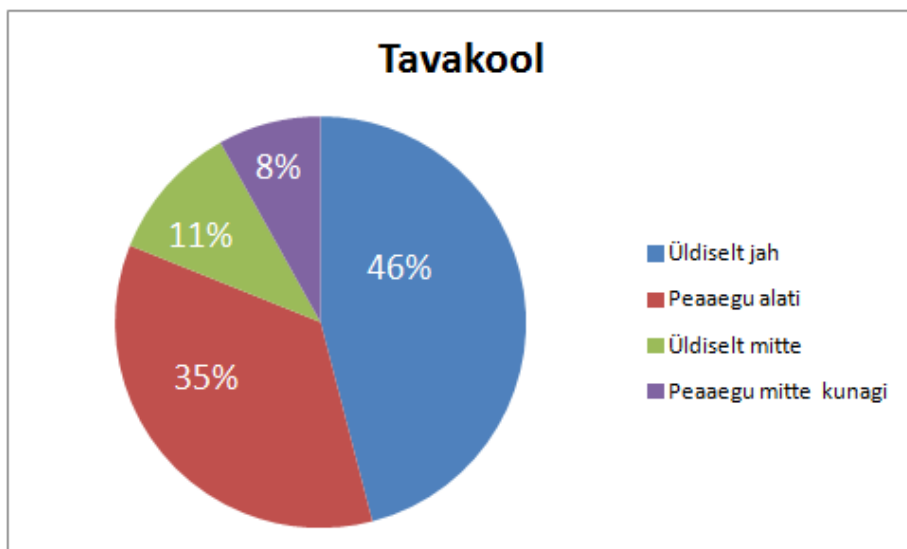
Märkus: Waldorfi kool $N=34$, tavakool $N=42$

Selgus, et arvuti kasutamist puudutavad reeglid on kehtestatud 74% Waldorfi- ja 70% tavakooli õpilaste peredes. Reeglitena toodi peamiselt välja ajalised piirangud. Sageli nimetati ka järgmisi: „peab olema õpitud“, „ei tohi väga kaua olla“, „ei tohi võõrastega rääkida“, „ei tohi midagi tõmmata“, „ilusa ilmaga ei või olla, peab õue minema“ ning „enne magamajäämist ei tohi arvutis olla“.

Vanemate kehtestatud arvuti kasutamise reeglitest peab enda hinnangul kinni 44% Waldorfi- ja 46% tavakooli õpilastest. Peaaegu alati vastas 47% Waldorfi- ja 35% tavakooli õpilastest, üldiselt mitte 9% Waldorfi- ja 11% tavakooli lastest ja peaaegu mitte kunagi 0% Waldorfi- ja 8% tavakooli lastest (joonised 3 ja 4). Tava- ja Waldorfi kooli õpilaste vastuseid võrreldi Mann-Whitney U-testiga, statistiliselt olulist erinevust ei ilmnunud ($U=599,5$; $p>0,05$).

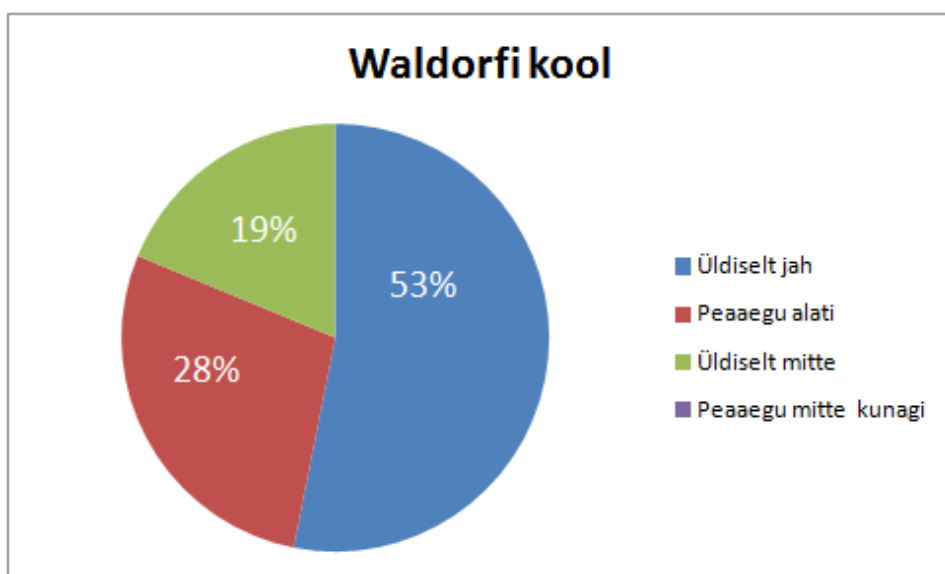
Joonis 3. Arvuti kasutamise reeglitest kinnipidamine Waldorfi kooli õpilaste hulgas.

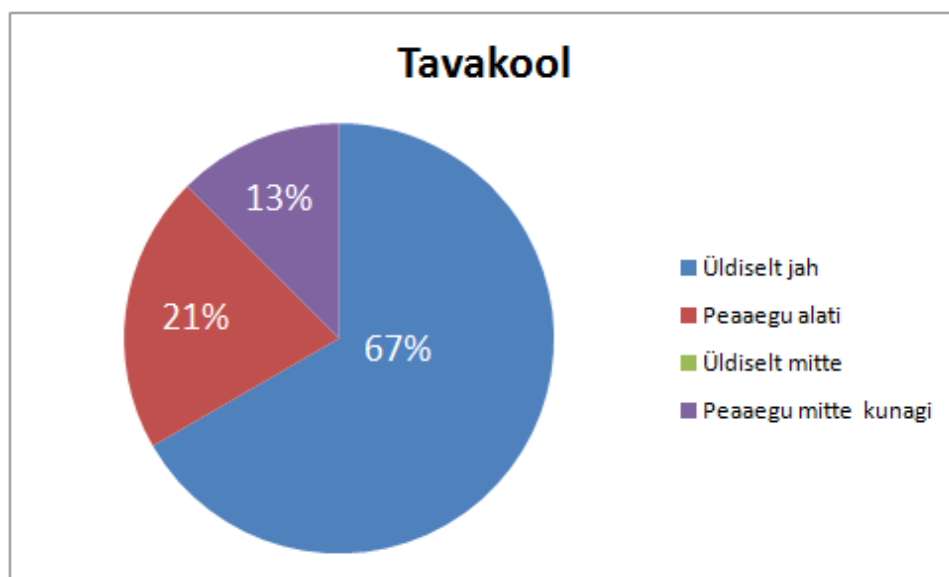
Joonis 4. Arvuti kasutamise reeglitest kinnipidamine tavakooli õpilaste hulgas.

Teleri vaatamist puudutavaid reegleid on kehtestatud 38% Waldorfi- ja 19% tavakooli õpilaste peredes. Reeglitena toodi välja näiteks: „peab olema õpitud“, „ei või liiga kaua vaadata“, „reklaamipausi ajal peab midagi muud tegema“, „peale 21:30 telekas kinni“ ning „ei tohi vaadata vägivaldseid filme ilma loata“.

Vanemate poolt kehtestatud teleri vaatamise reeglitest peab enda hinnangul kinni 53% Waldorfi- ja 67% tavakooli õpilastest. Peaaegu alati vastas 28% Waldorfi- ja 21% tavakooli õpilastest, üldiselt mitte 19% Waldorfi- ja 0% tavakooli lastest ja peaaegu mitte kunagi 0% Waldorfi- ja 13% tavakooli lastest (joonised 5 ja 6). Mann-Whitney U-testiga tava- ja Waldorfi kooli õpilaste seas statistiliselt olulist erinevust ei ilmnenud ($U=372,0$; $p>0,05$).

Joonis 5. Teleri vaatamise reeglitest kinnipidamine Waldorfi kooli õpilaste hulgas.

Joonis 6. Teleri vaatamise reeglitest kinnipidamine tavakooli õpilaste hulgas.

Tabelis 9 on välja toodud, milliseid saateid eelistavad lapsed telerist vaadata. Vastata sai 6-pallisel skaalal (min väärtus 1= mitte kunagi; max väärtus 6= alati). Tava- ja Waldorfi kooli õpilaste tulemusi võrreldi Mann-Whitney U-testiga ning leiti, et tavakooli õpilased vaatavad statistiliselt oluliselt rohkem õudusfilme ($U=453,5$; $p<0,05$) ning uudiseid ($U=481,0$; $p<0,05$). Muude vastusevariantide kohta statistiliselt olulist erinevust ei leitud.

Tabel 9. Milliseid saateid eelistavad õpilased telerist vaadata?

Saade	Kool	*Keskmine	**p	U
Multifilmid	Waldorfi kool	2,88	0,757	649,0
	Tavakool	2,88		
Lastesaated	Waldorfi kool	2,15	0,640	635,5
	Tavakool	2,14		
Spordisaated	Waldorfi kool	2,45	0,280	579,5
	Tavakool	2,83		
Mälu- ja võistlusmängu saated	Waldorfi kool	2,97	0,652	636,0
	Tavakool	3,07		
Eesti seriaalid	Waldorfi kool	3,61	0,776	651,0
	Tavakool	3,48		
Välismaa seriaalid	Waldorfi kool	3,39	0,595	628,5
	Tavakool	3,62		
Meelelahutuslikud tõsielu (reality) saated	Waldorfi kool	2,94	0,102	528,5
	Tavakool	3,57		
Komöödiafilmid	Waldorfi kool	4,15	0,118	537,0
	Tavakool	4,69		

Märulifilmid	Waldorfi kool	3,39	0,103	529,0
	Tavakool	4,12		
Õudusfilmid	Waldorfi kool	2,18	0,012	453,5
	Tavakool	3,19		
Loodussaated	Waldorfi kool	2,52	0,051	501,0
	Tavakool	3,24		
Uudised	Waldorfi kool	2,33	0,028	481,0
	Tavakool	3,12		
Reklaamid	Waldorfi kool	1,85	0,104	535,5
	Tavakool	2,5		

*keskmine. Min väärtus 1, max väärtus 6.

Lisaks uuriti, mida on lapsed enda arvates telerit vaadates õppinud. Tabelis 10 välja toodud väiteid tuli hinnata kas „jah“ või „ei“ vastustega. Mann-Whitney U-testiga statistiliselt olulist erinevust koolide vahel välja ei tulnud.

Tabel 10. Laste (Waldorfi kool N=34 ,tavakool N=42) hinnang väidetele teleri vaatamise kohta

	Waldorfi kool		Tavakool	
	Jah	Ei%	Jah%	Ei%
Olen omandanud uusi teadmisi	88	9	93	7
Olen saanud parema ettekujutuse sõpruse/armastuse olemusest	44	53	62	38
Olen õppinud kasutama uusi väljendeid teistest keeltest (nt inglise keelsed laused, naljad jms)	79	18	64	14
Olen kuulnud roppusi, mida olen end väljendades kasutanud	44	53	40	60
Teleris nähtu on tekitanud vestlusteemasid eaklaaslastega	59	38	79	21
Vägivalla nägemine on minus tekitanud hirmu	29	68	17	83
Vägivalla nägemine on minus tekitanud vastumeelsust vägivallatseja suhtes	32	65	57	43
Vägivalla nägemine on minus tekitanud tahtmise teiste kaitseks välja astuda	47	50	45	56
Tunnen, et teleris nähtu on vahel mõjutanud mu und ja unenägusid	56	41	48	52

Märkus: N= küsimustele vastanute koguarv.

Tabelis 11 on välja toodud sotsiaalsed oskused, mida lapsed on enda hinnangul telerit vaadates õppinud. Vastata sai 5-pallisel skaalal (1=seda mitte; 5= seda kindlasti). Arvutati keskmised ja koolide võrdlemisel Mann-Whitney U-testiga leiti statistiliselt oluline erinevus vaid vastusevariandi „hea ja halva eristamine“ ($U=488,0$; $p<0,05$) kohta.

Tabel 11. Telerit vaadates õpitud sotsiaalsed oskused.

	Kool	*Keskmine	**p	U
Teistega arvestamist	Waldorfi kool	3,52	0,607	630,5
	Tavakool	3,40		
Viisakaid kombeid, käitumismaneere	Waldorfi kool	3,33	0,688	640,5
	Tavakool	3,21		
Suhtlemist teiste lastega	Waldorfi kool	3,48	0,647	535,5
	Tavakool	3,36		
Suhtlemist täiskasvanutega	Waldorfi kool	3,21	0,991	675,5
	Tavakool	3,24		
Oma mõtete ja tunnete väljendamist vestlustes	Waldorfi kool	3,06	0,387	600,0
	Tavakool	3,29		
Kohusetunnet	Waldorfi kool	3,00	0,627	638,5
	Tavakool	3,14		
Kannatlikkust	Waldorfi kool	3,15	0,841	658,5
	Tavakool	3,17		
Olulisust endast nõrgemaid aidata	Waldorfi kool	3,70	0,611	531,5
	Tavakool	3,83		
Igapäevaste tegevustega iseseisvalt hakkama saamist	Waldorfi kool	3,79	0,492	651,5
	Tavakool	3,57		
Hea ja halva eristamist	Waldorfi kool	4,42	0,025	488,0
	Tavakool	3,95		
Probleemide lahendamise oskust	Waldorfi kool	3,21	0,086	523,0
	Tavakool	3,69		
Sallivust ja lugupidamist teiste suhtes	Waldorfi kool	3,39	0,712	643,5
	Tavakool	3,38		

*keskmine. Min väärtus 1, max väärtus 5.

Laste ekraanimeedia kasutamise harjumused ei tule ainult koolist, vaid kindlasti suurel määral ka kodunt. Seepärast püütakse selgitada, kas lapse Waldorfi kooli pannud vanematel on oma lapsega tegelemiseks rohkem aega kui tavakooli õpilaste vanematel. Saadud tulemused on välja toodud tabelis 12. Statistiliselt olulist erinevust Mann-Whitney U-testiga Waldorfi- ja tavakooli laste vastustest ei leitud (ema puhul $U=677,0$; $p>0,05$; isa puhul $U=599,5$; $p>0,05$).

Tabel 12. Kui palju on vanematel laste jaoks aega.

	Waldorfi kool				Tavakool			
	Ema	%	Isa	%	Ema	%	Isa	%
Täiesti piisavalt	20	59	16	47	24	57	17	41
Enam-vähem	12	35	11	32	13	31	15	36
Ebapiisavalt	2	6	6	18	5	12	9	21

Ekraanimeedia tarbimist võib mõjutada ka läbisaamine teiste lastega. Viimasena küsiti, millised on laste suhted koolis oma klassikaaslastega. Waldorfi kooli õpilastest valis vastusevariandi „*kõigi klassikaaslastega*“ 26 õpilast (76%), „*ainult oma sõpradega*“ 6 (18%) ning „*mitte kellegagi*“ 2 (6%) õpilast. Tavakooli õpilastest hindas oma läbisaamist heaks „*kõigi klassikaaslastega*“ 26 õpilast (62%), „*ainult oma sõpradega*“ 14 õpilast (33%) ja „*mitte kellegagi*“ 2 (5%) õpilast. Mann-Whitney U-testiga statistiliselt olulist erinevust kahe koolitüübi vahel ei leitud ($U=597,0$; $p>0,05$).

4. Arutelu

Sarnaselt mitmete nii Eestis (Luik, 2009; Vinter, 2013) kui ka välismaal (Prensky, 2001; Rideout jt 2010) läbi viidud uuringute tulemusena, ilmnes ka käesolevast uurimistööst, et Eesti lapsed on aktiivsed ekraanimeedia tarbijad. Prensky (2001) leiab, et 20. sajandi viimaste aastakümnete põlvkondade vahetusega on aset leidnud erakordne, fundamentaalne muutus – digitaalse tehnoloogia esiletulek ja laialdane levik. Tänapäeval kasvanud lapsed on veetnud terve elu ümbritsetuna ekraanimeediast ja kasutades arvuteid, videomänge, digitaalseid muusikapleiereid, videokaameraid, mobiiltelefone jpm (Prensky 2001). Meediakeskkond on laste elus peaaegu sama olulisel kohal kui kogu ülejäänud sotsiaalne keskkond. Televiisor, arvuti ja internet pakuvad lastele üha suuremat huvi, meediumeid ja meediasisu kasutatakse suhtlemiseks, mängimiseks, koolitööde tegemiseks ja paljuks muuks (Rooste, 2011). Eesti laste televiisori vaatamise (Raudsepp, 2012) ja arvuti kasutamise (Vinter, 2013; Petrova, 2014) harjumusi on varasemalt küll uuritud, kuid sarnaseid uurimusi Waldorfi kooli õpilaste seas pole uurijale teadaolevalt varasemalt läbi viidud. Käesoleva uurimuse eesmärgiks oli uurida tava- ja Waldorfi kooli õpilaste ekraanimeedia tarbimise harjumusi ning leida, kas kahe koolitüübi vahel esineb erinevusi. Töös kasutati andmete analüüsimiseks kvantitatiivset meetodit ning uuringus püstitati kolm hüpoteesi.

Esimeses püstitatud hüpoteesis oletas autor, et tavakooli õpilased veedavad endi hinnangul arvutit kasutades rohkem aega kui Waldorfi kooli õpilased. Tulemustele toetudes saab väita, et hüpotees leidis kinnitust. Statistiliselt oluline erinevus leiti nii arvuti kasutamise aja kui ka tegevuste vahel, milleks lapsed arvutit kasutavad. Saadud tulemus on kooskõlas sellega, et Waldorfi koolides ei soosita ekraanimeedia kasutamist ning soovitatakse limiteerida aega, mis lapsed veedavad arvutit, tahvelarvutit ja nutitelefoni kasutades ning televiisorit vaadates (Connolly & Graber). Samas vastas üle poole mõlema kooli õpilastest, et nad kasutavad igapäevaselt internetti nutitelefonis või tahvelarvutis. Seda võib seletada nutitelefoni laialdase levikuga. Kui lapsed seda juba omavad, siis tõenäoliselt seda ka kasutatakse. Lisaks on nutitelefoni enamasti lapsega kaasas ning selle tarbimist on lapsevanematel keerulisem kontrollida.

Eeldades, et lapse Waldorfi kooli panek oli teadlik valik, üritavad lapsevanemad tõenäoliselt kinni pidada ka Steineri pedagoogika põhiideedest (Hirsjärvi ja Huttunen, 2005). Seega võib arvata, et lisaks koolile mõjutavad ka lapsevanemad lapsi vähem ekraanimeediat kasutama. Uurimustulemustest võib järeldada lapsevanemate keskmiselt suuremat huvi laste arvuti kasutamise harjumustele. Suurem osa uurimuses osalenud Waldorfi kooli õpilastest

väitis, et nende peres on vanemad kehtestanud arvuti kasutamisega seonduvad reeglid. Lisaks märkis ligi kolmandik Waldorfi kooli õpilasi, et vanemad vestlevad nendega interneti kasutamise teemadel ning on kursis sellega, mida nende lapsed internetis teevad. Tavakooli õpilased vastasid Waldorfi kooli õpilastest oluliselt rohkem, et arvutis on kasutusel spetsiaalne tarkvara, mis blokeerib ligipääsu osadele veebilehtedele. Võib oletada, et kuna Waldorfi kooli õpilased kasutavad arvutit vähem, siis puudub nende peredes ka veebilehtede blokeerimise vajadus.

Töös püstitatud teine hüpotees oletas, et tavakooli õpilased vajavad kooliga seotud tegevusteks rohkem arvutit kui Waldorfi kooli õpilased. Uurimuse tulemused kinnitasid seda. Uuringu tulemusena leiti, et tavakoolide õpilased kasutavad statistiliselt oluliselt sagedamini arvutit info otsimiseks ning koolitööde tegemiseks. Küsimusele, millisteks kooliga seotud tegevusteks vajavad õpilased arvutit, vastasid tavakooli õpilased oluliselt sagedamini vastusevariantidele referaatide, kirjandite vms kirjutamiseks, Powerpointi ettekannete tegemiseks, e-kooli kasutamiseks ning klassikaaslastelt koduülesannete küsimiseks/arutlemiseks. Saadud tulemused on kooskõlas sellega, et Steineri pedagoogika tugineb suhteliselt vähe elektrooniliste vahendite kasutamisele õpetamise abivahendile (Valgepea & Sūgis, 2010). Näiteks e-kooli kasutamiseks ei saagi Waldorfi kooli õpilased arvutit vajada, sest neil ei kasutata seda. Ka Powerpointi programmiga ettekannete tegemist praktiseeritakse tavakoolides oluliselt sagedamini. Osa küsitlusele vastanud Waldorfi kooli õpilastest polnud Powerpointist isegi kuulnud.

Kolmas hüpotees eeldas, et tavakooli õpilased vaatavad endi hinnangul rohkem telerit kui Waldorfi kooli õpilased. See hüpotees kinnitust ei leidnud. Statistiliselt olulist erinevust kahe koolitüübi vahel ei leitud ning selgus, et Waldorfi- ja tavakooli õpilased vaatavad telerit suhteliselt võrdselt. Kuigi Eesti Waldorfi koolide õpetajad on soovitanud lapsevanematel piirata teleri vaatamise aega (Valgepea & Sūgis, 2010), on see siiski kõige populaarsem elektroonikaseade inimeste kodudes (Rideout et al., 2010). Võib arvata, et kui see juba majapidamises on, siis tõenäoliselt seda ka sageli vaadatakse. Lisaks vastas enamik õpilasi mõlemast koolist, et nende peres ei ole kehtestatud teleri vaatamisega seonduvaid reegleid. Reeglite olemasolu vähesus võib olla seotud sellega, et televiisori vaatamine toimub sageli koos pereliikmetega (Kommer, 2014). Lisaks võib arvata, et kuna liigse arvuti kasutamise mõjudest räägitakse tänapäeval sagedamini, siis lapsevanemad ei mõtle nii palju teleri vaatamise piiramisele. Kuna televiisor mõjutab oluliselt laste väärtuste, uskumuste, unistuste ja ootuste välja kujunemist ((Singer & Singer 2001), uuriti ka, milliseid sotsiaalseid oskusi on

lapsed enda hinnangul telerit vaadates õppinud. Statistiliselt oluline erinevus kahe fkoolitüübi vahel leiti vaid ühe vastusevariandi kohta, milleks oli „hea ja halva eristamine“.

Antud uuringu puhul saab välja tuua mitmed kitsaskohti. Uuriti erinevusi õpilaste vahel vaid ühe Waldorfi- ja ühe tavakooli põhjal, mistõttu on valim suhteliselt väike. Seega ei ole antud tulemuste põhjal võimalik teha üldistavaid järeldusi Waldorfi- ja tavakoolide erisuse kohta ning tulemused kehtivad ainult käesoleva töö raames. Erinevused meediakasutuses tava- ja Waldorfi kooli õpilaste vahel on olemas, küll aga on keeruline hinnata ekraanimeedia mõju laste sotsiaalsele arengule. Teemal on autori hinnangul suur uurimispotentsiaal ning Waldorfi koolide ekraanimeedia alaseid hoiakuid tuleks uurida põhjalikumalt. Edaspidi võiks samalaadse uurimuse puhul kasutada lisaks kvantitatiivsetele meetoditele ja valimi suurendamisele ka kvalitatiivset lähenemist ning viia läbi intervjuud Waldorfi koolide õpetajatega, et uurida nende suhtumist ekraanimeediasse. Lisaks võiks uurida ka lapsevanemate arvamusi ekraanimeedia kohta ning Waldorfi kooli eelistamise põhjuseid.

Tänuõnad

Tänan Külli Kori abi eest andmeanalüüsiga, Karmeli Kütti ja Reelika Suvistet asjakohaste kommentaaride ja nõuannete eest ning Mari Aruvälja eesti keele korrektuuri eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Allkiri

Kuupäev

Kasutatud kirjandus

Aava, K., Salumäe, Ü. (2013). *Meedia ja mõjutamine*. Õpik gümnaasiumile. Kirjastus Künnamees.

Aruküla Vaba Waldorfkool, *Arengukava*. 2014-2019

Beauchamp, M. H., & Anderson, V. (2010). SOCIAL: an integrative framework for the development of social skills. *Psychological bulletin*, 136(1), 39.

Bennett, S., Maton, K.A., Kervin, L. (2008). *The digital natives debate: a critical review of the evidence*.

Bindley, K. (2011). *When Children text all day, what happens to their social skills?*

Huffingtonpost.com. Külastatud 29.02.2016 aadressil

http://www.huffingtonpost.com/2011/12/09/children-texting-technology-social-skills_n_1137570.html

Buckingham, D. (2006). Children and new media. in L. A. Lievrouw & S. Livingstone (Eds.), *The Handbook of New Media: Updated student edition* (pp. 75-91). Sage

Publications. Külastatud 23.03.2016 aadressil

https://books.google.ee/books?hl=en&lr=&id=x_s_XwhF1vAC&oi=fnd&pg=PA75&ots=-ejUvpVzXq&sig=Y-Qud0mOILMQ9_eFtzLLtYtEo30&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false.

Bursuck, W. D., & Asher, S. R. (1986). The relationship between social competence and achievement in elementary school children. *Journal of Clinical Child Psychology*, 15(1), 41-49.

Carlgren, F. (1992). *Vabaduskasvatus*. Tallinn: Eesti Õppekirjanduse Keskus.

Carr, N. (2012). *Triiv madalikule-mida internet meie ajuga teeb*. Tallinn: Äripäev

Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2013). *Research methods in education*. Routledge.

Connolly, P., Graber, D. *Why limit screen time? Research Supports Screen Time Limitations for Young Children*.

Eesti õigekeelsussõnaraamat. (2013), Eesti Keele Sihtasutus, Tallinn. Külastatud

03.12.2015 aadressil <http://www.eki.ee/dict/qs/>

- Foebr, U. G. (2006). *Media multitasking among American youth: Prevalence, predictors and pairings*. Henry J. Kaiser Family Foundation.
- Gold, J. (2015). Screen-smart parenting. *How to Find Balance and Benefit in Your Child's Use of Social Media, Apps, and Digital Devices*. The Guilford Press. Külastatud 28.03.2016 aadressil https://books.google.ee/books?hl=en&lr=&id=hp0gBQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=preteenagers+social+skills+screens&ots=GbH4RcaEgF&sig=w96pCvTO5IqSpXyHav4J46rZsGE&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
- Gunn, J. B., & Donahue, E. H. (2008). *Children and electronic media: Introducing the issue* (No. Volume 18, Number 2). The Future of Children. Princeton-Brookings.
- Hirsjärvi, S., Huttunen, R. (2005). *Sissejuhatus kasvatusteadusesse*. Kirjastus Medicina
- Hulkki, E. (2007). *Meedia, väärtused, identiteet ja kunstikasvatus*. Eesti Päevaleht. Külastatud 31.03.2016 aadressil <http://epl.delfi.ee/news/kultuur/meedia-vaartused-identiteet-ja-kunstikasvatus?id=51077253>
- Kaiser Family Foundation. (2007). *Media in the Lives of 8-18 Year-Olds*.
- Kaldoja, M.-L. (2013). Projekt: „Üldpädevused ja nende hindamine“, aruanne 2011-2012.a tulemustest. *Sotsiaalse pädevuse hindamine enesekohase küsimustikuga*. Tallinna Ülikool.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2011) *Sotsiaalsus ja sotsiaalsed oskused*. Kirjastus Koolibri
- Käsiraamat waldorfkooli lapsevanemale* (2011). Külastatud 03.12.2015 aadressil http://waldorf.ee/failid/kasiraamat_waldorfkooli_lapsevanemale_2012.pdf
- Kommer, L. (2014). *Ekraanimeedia roll 6-7 aastaste laste peresuhetele*. Lõputöö. Tallinna Ülikooli pedagoogiline seminar.
- Kuume, T. (1998). *Vaimsusekandjaks või kohanejaks?* Haridus, 11, 3-4.
- Lahikainen, A.R., Arminen, I. (2015). *Perheet, media ja tulevaisuus*. Tampere: Vastapaino.
- Leinus, H. (2016). *Rootsi terapeut: võtke nutiseadmed väikelastelt ära!* Postimees. Külastatud 02.04.2016 aadressil <http://m.postimees.ee/section/2125/3574859>
- Leinus, I. (2014). *Õpilaste hinnangud kooli kliimale, enda heaolule ja toimetulekule waldorf- ja tavakoolide võrdluses*. Tartu Ülikool.

- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., Ólafsson, K. (2011). *Risks and safety on the internet: The perspective of European children. Full Findings*. LSE, London: EU Kids Online.
- Luik, P. (2009). *Sotsiaalsed probleemid virtuaalmaailmas*. Tartu Ülikool.
- Manovich, L. (2001). *The Language of New Media*. Cambridge: The MIT Press.
- Nahkor, T. (2008). *Õpilaste sotsiaalsed oskused Waldorf- ja tavakooli III kooliastmes*. Magistritöö. Tartu Ülikool.
- Nass, Clifford, Ophir E., & Wagner, A. (2009). Cognitive control in media multitaskers. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 106(37), 15583–15587.
- Nicol, J., Taplin, T. (2012). *Understanding the Steiner Waldorf Approach*. Routledge. Lk 1-17.
- Oja, U. (2014) 7.-9. klassi õpilaste sotsiaalse pädevuse hindamiseks väljatöötatud mõõtevahendite parandamine ja täiendamine. Seminaritöö. Tartu Ülikool.
- Onno, K. (2015). *Lapsevanemate hinnangud koostööle waldorfkoolides*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Petrova, V. (2014). *Teise kooliastme õpilaste suhtumine online-riskidesse ja interneti turvalise kasutamise allikad kahe Tartu kooli näitel*. Tartu Ülikool.
- Prensky, M. (2001). *Digital natives, Digital immigrants. On the Horizon*, 9(5). MCB University Press. Külastatud 23.03.2016 aadressil <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>
- Pors, M. (2013). *Soome vanemad annavad poistele internetis rohkem vabadust kui tüdrukutele*. Koolielu. Külastatud 24.03.2016 aadressil <http://koolielu.ee/info/readnews/206588/soome-vanemad-annavad-poistele-internetis-rohkem-vabadust-kui-tudrukutele>
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. (2010). Külastatud 10.03.2015 aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13332410>
- Põhikooli riiklik õppekava (2011). Külastatud 03.12.2015 aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020>

Randoll, D., Peters, J. (2015). *Empirical research on Waldorf Education*. Külastatud 28.03.2016 aadressil

http://www.scielo.br/scielo.php?pid=S0104-40602015000200033&script=sci_arttext

Raudsepp, G. (2012). *Televisiooni osatähtsus 5-6-aastase lapse elus Jõgeva maakonna lasteaiaste näitel*. Tartu Ülikool.

Rideout, V. J., Foehr, U. G., & Roberts, D. F. (2010). *Generation M2: Media in the lives of 8-18 year-olds*. Menlo Park, CA: Kaiser Family Foundation.

Rideout, V. J., Vandewater, E. A., & Wartella, E. A. (2003). *Zero to six: electronic media in the lives of infants, toddlers and preschoolers*.

Rooste, K. (2011). *Algklassilaste meediatarbimise harjumused: õpetajate vaatenurk*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.

Ruenzel, D. (1995). *The Waldorf Way*. Teacher Magazine, Volume 7, Issue 2 (October 1995), pp 22-27.

Saat, H. (2005). *Sotsiaalsed oskused: kontseptsioon ning arendamise ja hindamise võimalused koolis*. A. Ots (Toim), Üldoskused-õpilase areng ja selle soodustamine koolis (lk 129-162). Tartu: TÜ Kirjastus.

Saat, H. Kanter, H. *Sotsiaalne kompetentsus*. Külastatud 08.03.2016

<http://pildid.haljala.edu.ee/KODUKALE/sotsiaalne%20kompetentsus.doc>

Siibak, A. (2009). *Püüan mõista enne kui hukka mõistan*. Eesti noored virtuaalses maailmas. 26–27. Tallinn: Sihtasustus Archimedes Euroopa Noored Eesti büroo.

Siibak, A. (2010). *Meediamailma mõjud pole mustvalged*. Õpetajate Leht

Singer, D., Singer, J. (2001). *Handbook of Children and the media*. London: Sage Publications.

Smith, D. (2009). *Academic greybeards and the net generation. Keynote address presented at Southern African computer lecturers' association 2009 annual conference*. Külastatud 23.03.2016 aadressil

http://www.sacla.org.za/SACLA2009/docs/SACLA_Keynote_2009.pdf

Strasburger, V. C., Wilson, B. J., & Jordan, A. B. (2009). *Children, adolescents, and the media*. Sage.

Sügis, M., Tammekand, K., Valgepea, M. (2012) Eesti Piirkondlik Areng. *Waldorfkool-alternatiiv või haridussüsteemi loomulik osa?*

Talgre, K. (2014). *Laste sotsiaalsete oskuste arendamine Waldorf koolis*. Lõputöö. Tartu Ülikooli Pärnu kolledž.

Tartu Waldorfkooli kodulehekül. Külastatud 15.12.2015 aadressil

<http://www.waldorfkool.info/page.php?p=32>

Teedla, P. (2016). *Teleauditooriumi ülevaade veebruarikuus 2016*. Külastatud aadressil

<http://www.emor.ee/teleauditooriumi-ulevaade-veebruarikuus-2016/>

Uhls, Y. T., et al. *Five days at outdoor education camp without screens improves preteen skills with nonverbal emotion cues*. Computers in Human Behavior 39 (2014): 387---392.

Külastatud 29.02.2016 aadressil

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563214003227>

Valgepea, M., Sügis, M., Eesti Vabade Waldorfkoolide ja –lasteadeade Ühendus. (2010).

Uuring Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest. Tellija: Haridus- ja

Teadusministeerium. Tartu.

Vinter, K., A. Siibak, and K. Kruuse. "*Meedia mõjud ja meediakasvatus eelkoolieas*."

Haridus 4 (2010): 11-17.

Vinter, K. (2013). *Digitaalse ekraanimeedia tarbimine 5-7-aastaste laste seas ja selle sotsiaalne vahendamine Eestis : pedagoogiline vaatekoht*. Tallinna Ülikool.

Waldorfkoolide avatud raamõppekava (2009). Külastatud 10.12.2015 aadressil

http://waldorf.ee/failid/waldorfkoolide_raamoppekava.pdf

Waldorf World List (2013). Waldorf and Rudolf Steiner Schools and Teacher Training

Centers worldwide. Külastatud 03.04.2016 aadressil <http://docplayer.org/1206566->

[Waldorf-world-list-september-waldorf-and-rudolf-steiner-schools-and-teacher-training-centers-worldwide.html](http://docplayer.org/1206566-Waldorf-world-list-september-waldorf-and-rudolf-steiner-schools-and-teacher-training-centers-worldwide.html)

Wilkinson, R. (2006). *Steinerpedagoogika vaimne aluspõhi. Waldorfkoolide olemus*. OÜ Valgusesaar.

Wilson, B. J. (2008). *Media and Children's Aggression, Fear, and Altruism. The Future of Children*, Vol. 18, No. 1, Children and Electronic Media (Spring, 2008), pp. 87-118.

Princeton University. Külastatud 22.03.2016 aadressil

<http://www.jstor.org/stable/20053121>

Õunapuu, L. (2012). *Valimid kvantitatiivsetes ja kvalitatiivsetes uurimustes*. Külastatud 22.02.2016 aadressil <http://www.e->

[ope.ee/download/euni_repository/file/3402/sisupakett3.zip/index.html](http://www.e-ope.ee/download/euni_repository/file/3402/sisupakett3.zip/index.html)

Lisa 1. Uuringu instrument.

Hea õpilane!

Ekraanimeediat (arvutit, telerit jms) kasutatakse üha rohkem, aga sellega muutub oluliselt ka laste elu, eriti suhted oma kaaslastega. On tähtis teada, kuidas sellised muutused mõjutavad õpilaste elu ja suhteid. Käesoleva uurimusega püütaksegi saada pilti õpilase elu sellest valdkonnast. Selleks, et see pilt saaks tõene, palun Sul vastata võimalikult täpselt kõikidele allpool esitatud küsimustele.

Luban, et Sinu anonüümsus on tagatud.

Ette tänades,

Piret Talts

piret.talts@hotmail.com

Tartu Ülikool, Haridusteaduskond

1.Vanus: ____ (aastat)

2.Sugu: a) poiss b) tüdruk

3.Kui suur on Sinu sõprusringkond reaalelus? (sõbrad, kellega suhtled pidevalt näost-näku)

- a) rohkem kui 8 sõpra
- b) 6-8 sõpra
- c) 4-6 sõpra
- d) kuni 4 sõpra
- e) 1-2 sõpra
- f) Mul ei ole ühtegi tõelist sõpra

4. Kui palju on Sul sõpru, kellega sa pole reaalelus kohtunud, suhtled ainult interneti vahendusel? Kirjuta arv _____

5. Mitu tundi päevas kasutad Sa arvutit?

Argipäeviti

- a) Vähem kui üks tund päevas
- b) 1-2 tundi päevas
- c) 3-4 tundi päevas
- d) 5-6 tundi päevas

Puhkepäeviti

- a) Vähem kui üks tund päevas
- b) 1-2 tundi päevas
- c) 3-4 tundi päevas
- d) 5-6 tundi päevas

6. Millisteks tegevusteks kasutad Sa arvutit ja internetti? Tee tabelisse rist sobivate variantide juurde.

		Sageli	Mõnikord	Vahel harva	Selleks ei kasuta
1.	Info otsimiseks				
2.	Koolitööde tegemiseks				
3.	Suhtlusportaalides (nt Facebook) aja veetmiseks				
4.	Sõpradega suhtlemiseks (nt Facebook messengeri vahendusel)				
4.	Arvutis olevate mängude mängimiseks				
5.	Online-mängude mängimiseks				
6.	Muusika kuulamiseks				
7.	Filmide ja sarjade vaatamiseks/alla laadimiseks				
8.	Uudiste lugemiseks				
9.	Uudiste kommenteerimiseks				
10.	Piltide internetti üles laadimiseks				
11.	Blogi kirjutamiseks				
12.	Foorumite lugemiseks				
13.	Foorumites kommenteerimiseks				
14.	Skype kasutamiseks				
15.	Millekski muuks? Nimeta see:				

7. Tõmba ring ümber väidetele, mis käivad Sinu kohta (võib olla mitu)

- a) vanemad vestlevad minuga interneti kasutamise teemadel
- b) vanemad on kursis sellega, mida ma internetis teen
- c) vanematel pole ülevaadet, mida ma internetis teen või kellega suhtlen

- d) vanemad on mulle selgitanud võimalikke virtuaalmaailmas peituvaid riske
- e) vanemad jälgivad, millistel veebilehtedel ma käin
- f) olen kustutanud browseri ajalugu et varjata vanemate eest, mis lehekülgi olen külastanud
- f) vanemad vaatavad minu sotsiaalsõrgustiku (nt Facebook) profiilil paiknevat infot/pilte
- g) arvutis on kasutusel spetsiaalne tarkvara, mis blokeerib ligipääsu osadele veebilehekülgedele

8. Kas Sinu peres on lastele kehtestatud arvuti kasutamist puudutavaid reegleid? a) Jah b) Ei

Kui jah, siis nimeta peamised arvuti kasutamist puudutavad reeglid Sinu peres:

9. Kas pead kinni vanemate poolt kehtestatud arvuti kasutamise reeglitest?

- a) üldiselt jah c) üldiselt mitte
- b) peaaegu alati d) peaaegu mitte kunagi

10. Milliseks kooliga seotud tegevusteks vajad arvutit? Tee tabelisse rist

		Sageli	Mõnikord	Harva	Ei vaja üldse
1.	Referaatide, kirjandite vms kirjutamiseks				
2.	Powerpoint ettekannete tegemiseks				
3.	E-kooli kasutamiseks				

4.	Uute teadmiste otsimiseks (nt ajaloos, loodusteaduses)				
5.	Klassikaaslastelt koduülesannete küsimiseks/arutlemiseks				
6.	Millekski muuks? Nimeta see:				

11. Kui tihti kasutad internetti mobiiltelefonis või tahvelarvutis?

- a) igapäevaselt
- b) 2-3 korda nädalas
- c) üks kord nädalas
- d) vähem kui kord nädalas

12. Kas on selgunud, et keegi, kellega oled suhelnud interneti vahendusel, on esitanud valeandmeid oma soo/vanuse/elukoha/kooli või muu kohta?

- a) Jah
- b) Ei

Kui jah, siis mille kohta:

13. Kas Sa oled ise internetti kasutades esitanud valeandmeid oma soo/vanuse/elukoha/kooli või muu kohta?

- a) Jah
- b) Ei

Kui jah, siis palun kirjuta, mille kohta ja mis põhjustel seda teinud oled:

14. Kui pääsed internetti lühikeseks ajaks, siis mida Sa esimesena teed?

- a) vaatan oma sotsiaalsõrgustiku (nt Facebook) kontot
 - b) kirjutan sõpradele
 - c) mängin
 - d) loen uudiseid
 - e) otsin infot
 - e) midagi muud
-

15. Kui sageli teised (pere/õpetajad/tuttavad) muretsevad, et Sa veedad liiga palju aega internetti kasutades?

	mitte kunagi	harva	mõnikord	sageli	alati
Ema					
Isa					
Vanavanemad					
Õed-vennad					
Õpetajad					
Sõbrad					

16. Mitu tundi päevas vaatad Sa televiisorit?

Argipäeviti

- a) Vähem kui üks tund päevas
- b) 1-2 tundi päevas
- c) 3-4 tundi päevas
- d) 5-6 tundi päevas

Puhkepäeviti

- a) Vähem kui üks tund päevas
- b) 1-2 tundi päevas
- c) 3-4 tundi päevas
- d) 5-6 tundi päevas

17. Milliseid saateid eelistad televiisorist vaadata?

Palun anna oma hinnang 5 palli süsteemis, tehes rist Sinu jaoks sobivasse lahtrisse

1- Alati 2- Peaaegu alati 3- Sageli 4- Mõnikord 5- Harva
6- Mitte kunagi

		1	2	3	4	5	6
1.	Multifilme						
2.	Lastesaateid						
3.	Spordisaateid						
4.	Mälu- ja võistlusmängu saateid						
5.	Eesti seriaale						
6.	Välismaa seriaale						
7.	Meelelahutuslikke tõsielu (reality) saateid						
8.	Komöödiafilme						
9.	Märulifilme						
10.	Õudusfilme						
11.	Loodussaateid						
12.	Uudiseid						
13.	Reklaame						
14.	Midagi muud? Mida?						

18. Kas Sinu peres on lastele kehtestatud teleri vaatamist puudutavaid reegleid? a) Jah b) Ei

Kui jah, siis nimeta peamised teleri kasutamist puudutavat reeglid Sinu peres:

19. Kas pead kinni vanemate poolt kehtestatud teleri vaatamise reeglitest?

a) üldiselt jah	c) üldiselt mitte
b) peaaegu alati	d) peaaegu mitte kunagi

20. Tee ring ümber väidetele, mis käivad sinu kohta

Telerit vaadates:

- a) olen omandanud uusi teadmisi
- b) olen saanud parema ettekujutuse sõpruse/armastuse olemusest
- c) olen õppinud kasutama uusi väljendeid teistest keeltest (nt inglise keelsed laused, naljad jms)
- d) olen kuulnud roppusi, mida olen end väljendades kasutanud
- e) teleris nähtu on tekitanud vestlusteemasid eaklaaslastega
- f) vägivalla nägemine on minus tekitanud hirmu
- g) vägivalla nägemine on minus tekitanud vastumeelsust vägivallatseja suhtes
- h) vägivalla nägemine on minus tekitanud tahtmise teiste kaitseks välja astuda
- i) tunnen, et teleris nähtu on vahel mõjutanud mu und ja unenägusid

21. Mida oled enda arvates õppinud telerit vaadates?

Palun anna oma hinnang alljärgnevale 5 palli süsteemis, tehes rist sinu jaoks sobivasse lahtrisse

1- seda kindlasti 2- vahel ikka 3- vahel harva 4- ei oska öelda 5- seda mitte

		1	2	3	4	5
1.	Teistega arvestamist					
2.	Viisakaid kombeid, käitumismaneere					
3.	Suhtlemist teiste lastega					
4.	Suhtlemist täiskasvanutega					
5.	Oma mõtete ja tunnete väljendamist vestlustes					
6.	Kohusetunnet					
7.	Kannatlikkust					
8.	Olulisust endast nõrgemaid aidata					
9.	Igapäevaste tegevustega iseseisvalt hakkama saamist					
10.	Hea ja halva eristamist					
11.	Probleemide lahendamise oskust					
12.	Sallivust ja lugupidamist teiste suhtes					

22. Kui sageli teised (pere/õpetajad/tuttavad) muretsevad, et Sa veedad liiga palju aega telerit vaadates?

	mitte kunagi	harva	mõnikord	sageli	alati
Ema					
Isa					
Vanavanemad					
Õed-vennad					
Õpetajad					
Sõbrad					

23. Kes kuuluvad sinu perekonda (kellega Sa koos elad)?

24. Sinu ema haridus? a) põhi- b) kesk-,keskeri- c)kõrg-

25. Sinu isa haridus? a) põhi- b) kesk-, keskeri- d)kõrg-

26. Sinu ema vanus? _____ aastat

27. Sinu isa vanus? _____ aastat

28. Kuivõrd on vanematel Sinu jaoks aega:

Emal

- a) täiesti piisavalt
- b) enam-vähem
- c) ebapiisavalt

Isal

- a) täiesti piisavalt
- b) enam-vähem
- c) ebapiisavalt

29. Kui suured digivahendite kasutajad Sinu vanemad Sinu hinnangul on?

Emal

- a) kasutab igapäevaselt
- b) kasutab sageli
- c) ei kasuta peaaegu üldse

Isa

- a) kasutab igapäevaselt
- b) kasutab sageli
- c) ei kasuta peaaaegu üldse

30. Koolis saan hästi läbi:

- a) kõigi klassikaaslastega
- b) ainult oma sõpradega
- c) mitte kellegagi

Suur aitäh, et võtsid aja ja vastasid antud küsimustele! Uurimuse tulemustega on Sul huvi korral võimalus tutvuda juuni alguses.

Küsimuste korral palun võta minuga julgesti ühendust!

Piret Talts

Lisa 2. Näide kodeerimise loogikast

Küsimuse nr	Kodeeritud väärtus
0.	0 - waldorf 1-tava
1.	numbriline väärtus
2.	0-poiss; 1-tüdruk 1 - mitte ühtegi; 2 - 1-2; 3 - kuni 4; 4 - 4-6 5 - 6-8
3.	6 - rohkem kui 8
4.	numbriline väärtus
5.a - 5b	1 - vähem kui 1 h 2 - 1-2h 3 - 3-4h 4 - 5-6h
6a - 6p	1 - selleks ei kasuta 2 - vahel harva 3 - mõnikord 4 - sageli miski muu - kirjutatakse
7a - 7h	0 - ei käi minu kohta 1 - käib minu kohta
8a.	0 - ei 1 - jah
8b.	kui 8a = 1, siis tekst kui 8a = 0, siis 0
9.	4 - üldiselt jah 3 - peaaegu alati 2 - üldiselt mitte 1 - peaaegu mitte kunagi
10a - 10e	1 - ei vjaa üldse 2 - harva 3 - mõnikord 4 - sageli
10f	0 - ei ole midagi vastatud tekst - on vastus
11.	0- ei kasuta 1 - vähem kui kord nädalas 2 - üks kord nädalas 3 - 2-3 korda nädalas 4 - igapäevaselt
12a.	0 - ei 1 - jah
12b.	0 - kui 11 = 0 1 - kui 11 = tekst

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Piret Talts

(sünnikuupäev: 12.06.1991)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Ekraanimeedia 11-14 aastaste Waldorfi- ja tavakooli õpilaste kasutuses“.

mille juhendaja on Inger Kraav

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 17.05.2016